

PRAKATA

Tahun 2001 sememangnya merupakan tahun yang diselubungi ketidaktentuan, kelembapan ekonomi global dan keganasan. Dalam suasana yang sukar ini, pertumbuhan KDNK ekonomi negara bagi tahun 2001 diunjurkan pada kadar 1–2%. Kelembapan ekonomi global telah menjelaskan semua sektor utama khususnya sektor perkilangan. Sektor perkhidmatan, pertanian dan pembinaan menerajui pertumbuhan ekonomi negara pada tahun 2001.

Kemelut ekonomi dan persekitaran perniagaan yang sukar diramal menyebabkan senario yang begitu mencabar dan sukar. Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak Sabah terus berusaha sedaya upayanya untuk mencapai matlamat yang telah ditetapkan dalam Rancangan Malaysia Ke 8. Prestasi sektor penternakan turut tertekan akibat daripada krisis ekonomi yang berlarutan ini. Dengan dasar-dasar peruntukan yang berhemat dan konservatif serta juga langkah-langkah agresif pengoptimuman perbelanjaan telah dilaksanakan dan tiada projek-projek baru, cuma menyelenggara dan meneruskan projek yang sedia ada. Rancangan-rancangan pembangunan yang dirancang terpaksa ditangguh atau diperlakukan kerana peruntukan yang terhad.

Walaupun sumbangan sektor penternakan kepada KDNK Negeri Sabah adalah agak kecil, aktiviti-aktiviti penternakan tetap merupakan tunjang utama ekonomi sebahagian kecil penduduk. Bilangan penduduk negeri yang bertambah telah menawarkan ruang pasaran yang tinggi dan meningkatkan permintaan kepada pengeluaran dan hasil ternakan. Permintaan yang tidak dapat dipenuhi dengan bekalan tempatan terpaksa dipenuhi melalui pengimportan. Dalam pada itu, ada juga hasil pengeluaran tempatan yang berlebihan telah dieksport.

Meskipun dilanda pelbagai kemelut, secara keseluruhan industri penternakan telah mencatat peningkatan pada kadar 4.7% kepada RM478.97 juta berbanding dengan sumbangan pada tahun 2000 yang berjumlah RM457.22 juta kepada anggaran pengeluaran kasar. Daripada jumlah ini, sub-sektor ayam/itik telah menyumbang sebanyak RM394.67 juta, sub-sektor babi RM69.21 juta dan sub-sektor ruminan sebanyak RM7.78 juta. Di samping itu, status kesihatan haiwan di negeri Sabah adalah terkawal dengan perlaksanaan langkah-langkah pencegahan yang dirancang dengan teliti.

Saya ingin menyampaikan rasa terima kasih yang tulus ikhlas dan juga setinggi-tinggi penghargaan kepada pengurusan dan kakitangan jabatan atas komitmen, usaha gigih, dedikasi mereka yang membolehkan jabatan mencapai prestasi yang memberangsangkan meskipun menghadapi suasana ketidaktentuan sepanjang tahun tersebut. Semoga pencapaian tahun 2001 akan menjadi rangsangan dan dorongan bagi kakitangan JPHPT membuat penilaian semula prestasi dan sumbangan masing-masing di masa lampau untuk kemajuan Jabatan di masa akan datang. Anjakan dan perubahan skop dalam perkhidmatan yang perlu ditawarkan hendaklah sesuai dengan permintaan para pengguna dan pelanggan jabatan, bagi memastikan JPHPT akan terus relevan di negeri ini serta sama-sama menggembung usaha menuju ke arah kecemerlangan dan menyahut cabaran dalam dunia globalisasi ini.

DATUK HAJI IBRAHIM MOKHTAR, PGDK, KMN, ASDK
Pengarah Jabatan Perkhidmatan Haiwan
Dan Perusahaan Ternak,
Negeri Sabah

LOGO JPHPT

Logo Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak, Sabah Menggambarkan :-

Bentuk Bujur : Menggambarkan simbol benih lembaga dimana semua hidupan bermula untuk pertumbuhan dan perkembangan.

Kepala Kerbau : Mewakili semua jenis ternakan di Sabah. Kerbau dipilih oleh kerana ia mempunyai kepentingan sejarah dan kebudayaan sebagai binatang buruh dan daging untuk rakyat negeri Sabah.

Tanduk Kerbau : Mewakili dua objektif jabatan iaitu :

- i) Untuk menjamin (melindungi) kekuahan status kesihatan ternakan di Sabah.
- ii) Untuk memajukan dan mengembangkan pengeluaran ternakan dengan penglibatan dan penyertaan dari pekebun kecil bagi keperluan negeri Sabah dan untuk dieksport.

Warna Biru : Mewakili Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak.

Warna Putih : Menggambarkan kebersihan bumi negeri Sabah mengenai dengan taraf kesihatan yang bebas dari penyakit ternakan yang utama.

Latarbelakang Warna Hijau : Mewakili kawasan kehijauan dalam negeri iaitu padang ragut dan makanan untuk ternakan.

Pada keseluruhannya logo ini melambangkan Motto Jabatan iaitu :-

“ KE ARAH PENGELUARAN DAN KESIHATAN TERNAKAN YANG LEBIH BAIK”

VISI JABATAN

Industri ternakan yang komersil, bersepada dan mantap untuk mengeluarkan makanan yang berkualiti bagi mencapai tahap saradiri yang berkekalan dan eksport.

MISI JABATAN

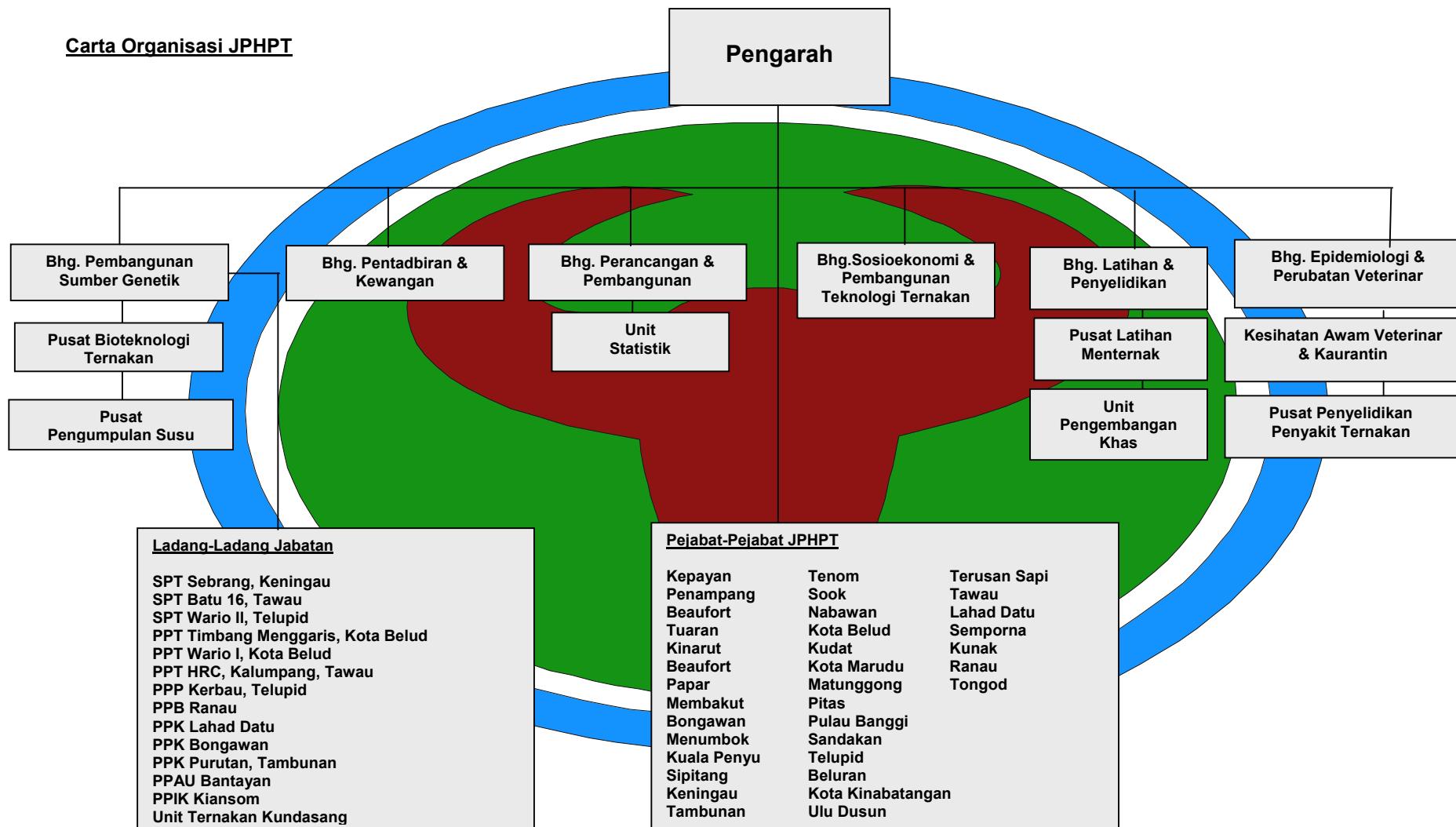
Memberikan perkhidmatan veterinar dan pengurusan ternakan yang profesional sebagai pemangkin kepada industri ternakan yang mantap bagi membekal makanan daripada hasil ternakan bermutu dan selamat.

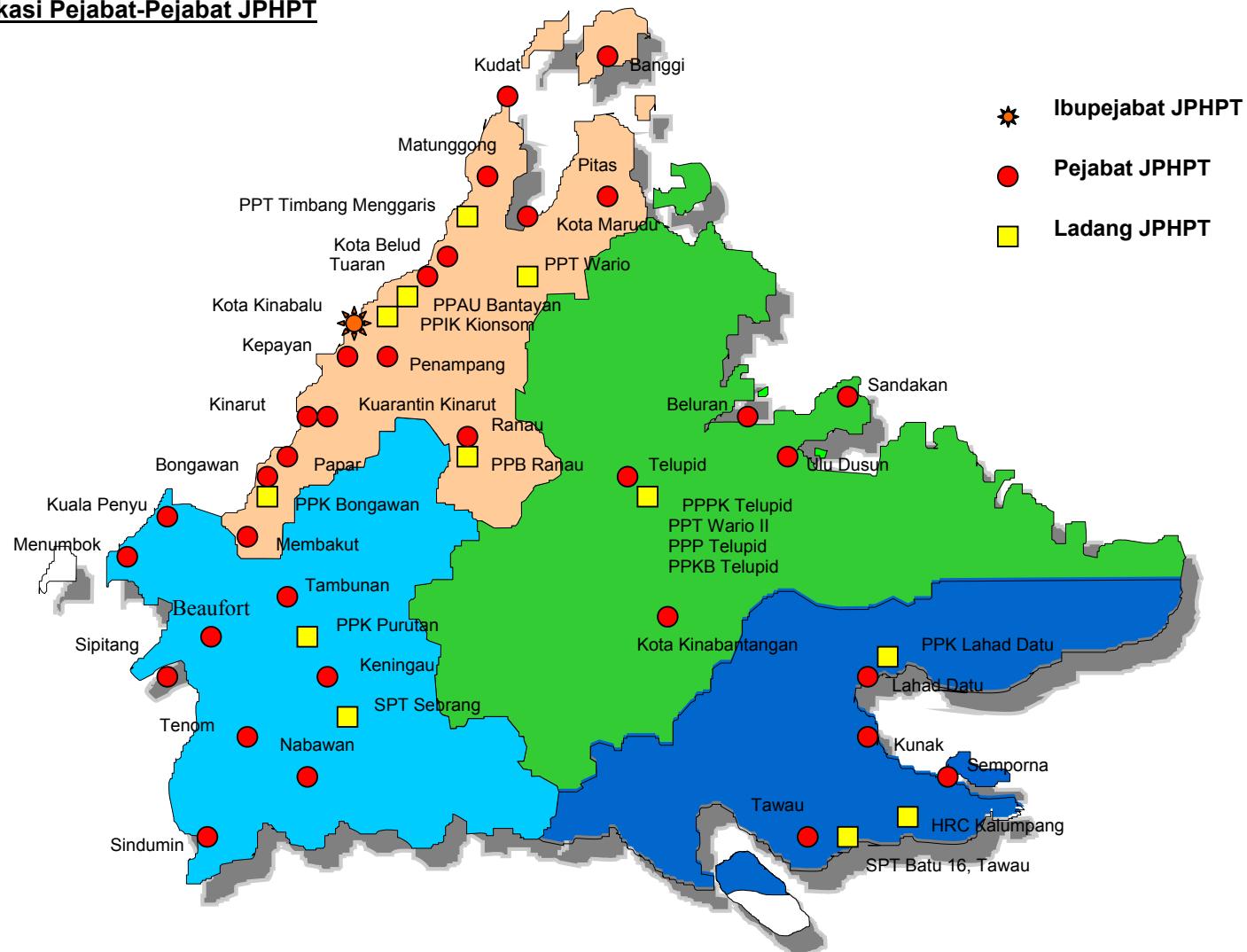
OBJEKTIF

- a. Untuk menjamin (melindungi) kekuahan status kesihatan ternakan di negeri Sabah.
- b. Untuk memajukan dan mengembangkan pengeluaran ternakan dengan penglibatan dan penyertaan dari pekebun kecil bagi keperluan negeri Sabah, dan untuk eksport.

FUNGSI, TANGGUNGJAWAB DAN BIDANGKUASA

- a. Perkhidmatan Pengawalan dan Kesihatan Ternakan
 - Pengawalan import dan eksport ternakan, hasil/keluaran sampingan ternakan
 - Perkhidmatan Kesihatan Awam Veterinar
 - Pemeriksaan dan Kuarantin Haiwan
 - Skim-skim kesihatan gerompok haiwan
 - Perkhidmatan penyelidikan dan diagnosis penyakit
- b. Pembiasaan Baka Ternakan
 - Pemilihan ternakan pembaka
 - Pembanyakkan dan pengagihan ternakan baka terbukti
 - Pengimportan bahan genetik
 - Program-program pembiasakan kacuk
 - Penyelidikan mengenai pengeluaran dan kesihatan ternakan di kawasan tropika
- c. Program-Program Pembangunan Penternak
 - Projek Lembu Tenusu
 - Skim Pawah Kambing
 - Skim Pawah Bebiri
 - Projek Pekebun Kecil Lembu Pedaging
 - Skim Pawah Menternak Kerbau
 - Projek Pembangunan Padang Ragut
 - Program Pengagihan Anak Itik Percuma
- d. Perkhidmatan Pengembangan Veterinar
 - Khidmat nasihat mengenai perusahaan ternak dan kesihatan
 - Sesi-sesi/latihan pengembangan veterinar setempat
 - Pembedahan dan rawatan ternak
 - Nasihat mengenai perubatan veterinar pencegahan
 - Penyebaran maklumat mengenai inovasi baru dalam industri ternakan
- e. Kemudahan Latihan

Carta Organisasi JPHPT

Pelan Lokasi Pejabat-Pejabat JPHPT

STATUS INDUSTRI

Industri ternakan di Negeri Sabah telah memainkan peranan yang penting di dalam meningkatkan pengeluaran pertanian dan seterusnya kepada ekonomi negeri dan negara. Pada tahun 2001, Populasi ternakan di negeri ini adalah seperti dalam jadual 1. Sub-sektor bukan ruminan masih lagi mengungguli sub-sektor ruminan.

Jadual 1. Anggaran Populasi Ternakan

Spesis	Bilangan (ekor)
Lembu pedaging	47,000
Lembu penusu	6,012
Kerbau	52,000
Kambing	41,000
Bebiri	2,000
Babi spp*	93,400
Unggas, ayam pedaging spp*	1,952,300
Unggas, ayam penelur spp*	1,694,800
Unggas, itik pedaging spp*	52,470
Unggas, itik penelur spp*	19,080

Berpandukan kepada populasi ternakan dan penyembelihan sepanjang tahun yang sama, nilai hasil ternakan adalah dianggarkan berjumlah RM478.97 juta (jadual 2.)

Jadual 2. Anggaran Hasil Ternakan 2001

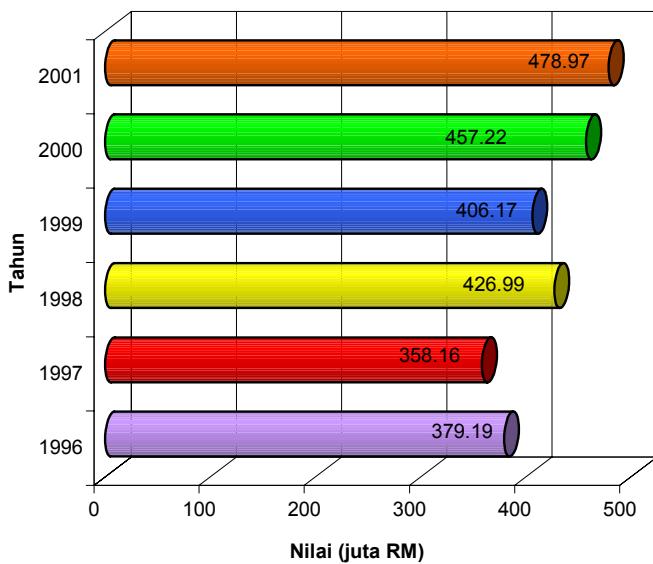
Jenis hasil ternakan	Pengeluaran	Purata harga runcit (RM)	Nilai (juta RM)
Daging kerbau (m.t)	151.20	15.68	2.38
Daging lembu tempatan (m.t)	345.27	15.68	5.40
Daging khinzir (m.t)	6,114.15	11.32	69.21
Daging ayam (m.t)	47,797.55	5.66	270.53
Daging itik (m.t)	931.50	9.34	8.70
Telur ayam (juta biji)	510.80	0.21	107.27
Telur itik (juta biji)	12.57	0.65	8.17
Susu segar (juta liter)	4.88	1.5	7.32
Jumlah			478.97

Nilai hasil ternakan tersebut telah meningkat pada kadar 4.76% berbanding dengan tahun 2001. Prestasi industri ternakan pada tahun ini agak sederhana dengan pelbagai kemelut

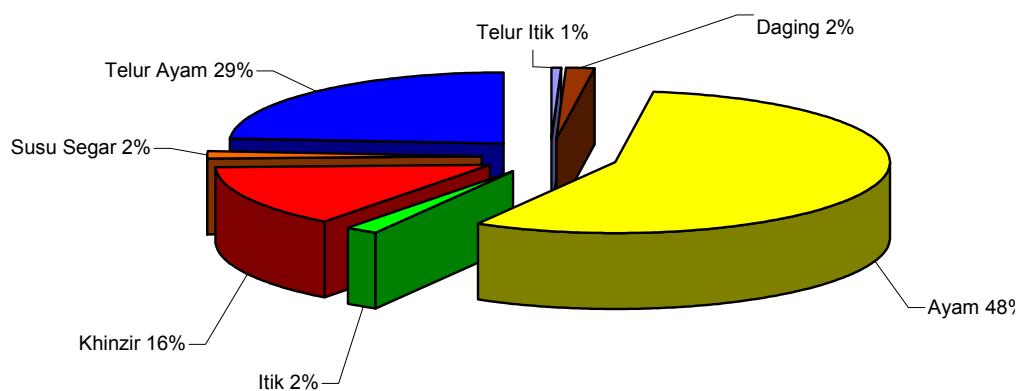
menpengaruhi semua aktiviti yang menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi negara. Carta 1 menunjukkan perbandingan nilai pengeluaran hasil ternakan negeri ini. Peratusan ini dijangka akan terus meningkat dengan pemuliharan ekonomi negara sepenuhnya pada tahun-tahun yang akan datang dan pertumbuhan dijangka sederhana menjelang abad ke-21, kerana pertambahan penduduk akan meningkatkan permintaan dan kenaikan harga oleh peningkatan kuasa membeli.

Carta 1. Nilai Pengeluaran Hasil Ternakan Negeri Sabah 1996 - 2001

Carta 2. Bandingan Pelbagai Jenis Hasil Ternakan Negeri Sabah – 2001

Sumber protein daging di dalam negeri telah dipenuhi melalui bekalan daging segar daripada penyembelihan ternakan dan pengimportan ternakan serta hasil haiwan dari luar negara. Negeri Sabah telah lama mencatat pengeluaran ayam dan babi di tahap saradiri. Pada tahun ini, negeri ini telah mengeksport hasil ternakan ayam dan babi yang berjumlah 1,116.18 metrik tan dengan nilai lebih kurang RM7.24 juta ke Wilayah Persekutuan Labuan, Sarawak, Selangor Darul Ehsan dan Negara Brunei Darussalam. Walaupun masih pada tahap pembangunan, sektor tenusu telah mula mempamerkan potensinya dalam industri ternakan di negeri Sabah. Pada tahun ini Sabah telah mengeksportkan hasil tenusnya yang berbentuk susu segar dan susu pasteur ke Wilayah Persekutuan Labuan, Sarawak dan Brunei Darussalam yang berjumlah 632.22 metrik tan dengan nilai sebanyak RM1.05 juta.

Industri ternakan di negeri ini akan terus tertekan oleh pesatnya pembangunan perindustrian dan terhimpit oleh perbandaran. Kawasan penternakan semakin sempit dan tidak sesuai untuk pemeliharaan secara ekstensif dan lepas bebas.

Bagi memenuhi permintaan yang tinggi, sistem pengeluaran ternakan akan berubah dari bentuk tradisional kepada lebih bercorak intensif, komersial dan berteknologi tinggi. Penggunaan tanah akan dimaksimumkan dengan mempelbagaikan dan mengintegrasikan perusahaan ternakan dengan pertanian. Sementara lebihan penggunaan tempatan bagi sektor ayam dan babi telah dieksport, keperluan bekalan tempatan bagi daging lembu/kerbau pula terpaksa dipenuhi dengan mengimpor dari luar negara.

Industri ternakan juga akan berkembang dari yang berbentuk perladangan dan pengeluaran hasil kepada industri pemprosesan dan hiliran. Infrastruktur dan polisi perindustrian yang menggalakkan boleh mendorong para usahawan mencebur diri dalam bidang perindustrian berdasarkan hasilan ternakan. Ruangan pasaran yang berkembang dan permintaan yang tinggi kepada hasilan ternakan akan mendorong perkembangan industri ini.

PRESTASI INDUSTRI TERNAKAN

Lembu/Kerbau Pedaging

Kadar kelahiran yang lambat dan penyembelihan yang tinggi merupakan faktor penghambat kepada pertambahan bilangan ternakan dalam usaha mengeluarkan anak lembu/kerbau jantan untuk digemukkan, justeru itu menyumbang kepada pengeluaran daging tempatan di tahap rendah dan kemampuan memenuhi permintaan pasaran tempatan masih belum tercapai. Untuk itu, keperluan daging lembu dan kerbau telah dipenuhi melalui bekalan import dari Australia, India dan juga New Zealand.

Dalam usaha membangunkan industri ruminan, jabatan telah mengambil pendekatan secara proaktif di mana kawasan-kawasan yang sesuai dijadikan kawasan menternak diberi keutamaan dengan menyalurkan bantuan teknikal dan kepakaran. Sistem penternakan secara integrasi telah mula menunjukkan pencapaian yang positif di mana penternak di kawasan perladangan mendapat manfaat yang maksimum melalui kaedah ini.

Walau bagaimanapun, sumbangan pengeluaran daging tempatan ke atas keperluan hanya sebanyak 2% iaitu 496.47 metrik tan yang bernilai RM7.78 juta pada tahun 2001. Bekalan daging dingin dan beku merupakan alternatif untuk menampung permintaan daging setempat, sektor perhotelan dan perniagaan makanan harian.

Ayam/Itik

Pengeluaran daging ayam tahun 2001 dianggarkan sebanyak 47,797.55 tan matrik dan peratusan sumbangan kepada pengeluaran hasilan ternakan negeri Sabah adalah sebanyak 48%. Pengeluaran daging ayam ini adalah dari 49 buah ladang yang kebanyakannya terdapat di sebelah pantai barat dan pantai timur negeri Sabah. Bidang usaha ini dimajukan oleh lebih kurang 49 orang pengusaha, yang mana arah alirannya adalah menuju kepada penteranagan komersial yang lebih tersusun dan moden. 8 daripada ladang ini mempunyai kapasiti yang melebihi 50,000 ekor.

Pengeluaran daging ayam di negeri Sabah bukan sahaja mampu menampung permintaan tempatan malah negeri Sabah telah mengeksport pengeluarannya ke Brunei, Selangor, Sarawak dan W.P. Labuan.

Pada tempoh yang sama pengeluaran daging itik dianggarkan sebanyak 931.5 tan matrik yang bernilai RM8.7 juta. Terdapat 15 buah ladang itik di negeri Sabah dan kebanyakannya ialah di daerah Sandakan dan Tawau.

Pada tahun 2001 pengeluaran telur ayam ialah sebanyak 510.8 juta biji dengan nilai sebanyak RM107.27 juta yang dihasilkan oleh 24 buah ladang di mana kebanyakannya terletak di pantai barat Sabah.

Di samping itu, pengeluaran telur itik negeri Sabah ialah sebanyak 12.57 juta biji dengan nilai yang dijanakan sebanyak RM8.17 juta. Pengeluaran telur itik telah disumbangkan oleh 12 buah ladang itik yang terdapat pantai barat dan daerah Sandakan.

Babi

Sebanyak 95 buah ladang babi di negeri Sabah dengan populasi semasa sebanyak 112,224 ekor, penternakan babi menyumbangkan sebanyak 16% ke atas hasil pengeluaran ternakan dalam negeri ini. Sebanyak 6,114.15 tan metrik dengan anggaran nilai berjumlah RM69.21 juta telah dicatatkan pada tahun ini. Penghasilan daging babi akan dimajukan di tahap komersial terutamanya untuk memenuhi permintaan setempat. Bagi mengelakkan masalah pencemaran dan sosial, pendekatan pembangunan akan diubahsuai ke arah pembentukan satu kawasan penternakan babi berpusat dan bersifat mesra alam. Proses hiliran untuk bahan-bahan nilaian akan digalakkan serta penekanan keatas kualiti dan keselamatan makanan.

Kambing dan Bebiri

Permintaan ke atas daging kambing di negeri Sabah dipenuhi dengan bekalan daging bebiri yang diimport. Namun demikian, pengeluaran kambing akan diperluaskan dan penternakan kecil-kecilan dinaiktaraf ke tahap komersial melalui penternakan bersepada dengan aktiviti ternakan yang sedia ada.

Lembu Tenusu

Walaupun kawasan ragutan semakin berkurangan, penternakan lembu tenusu dijangka akan terus berkembang sehingga ke dekad yang akan datang kerana ternakan ini boleh diternak secara lebih intensif. Pulangan yang baik akan terus mengekalkan minat para pengusaha untuk giat di dalam bidang ini.

Sebanyak 4,877,411 liter susu telah dihasilkan pada tahun ini, di mana 3,633,833 liter susu telah disumbangkan oleh penternak, 366,727 liter oleh dua ladang kepunyaan jabatan dan selebihnya yang berjumlah 876,851 liter dihasilkan oleh Desa Cattle Sdn. Bhd. Keluaran susu mentah dan susu pasteur negeri setakat ini belum mencukupi untuk menampung permintaan yang tinggi. Ruang pasaran yang ditawarkan menjanjikan perkembangan industri ini di masa hadapan.

Jadual 3. Pengeluaran Hasil Susu Mentah Negeri Sabah 2001

Ladang	Hasil susu (liter)	Jualan susu (liter)
Stesen Pembiakan Ternakan Sebrang, Keningau	191,695	115,336
Stesen Pembiakan Ternakan Batu 16, Tawau	175,032	101,196
Desa Cattle Sdn. Bhd.	876,851	876,851
Projek Lembu Tenusu	3,633,833	3,503,087
Jumlah Keseluruhan	4,877,411	4,596,470

Rusa

Perladangan rusa sebenarnya berpotensi besar sebagai pengeluar daging eksotik (venison) yang bernilai tinggi, disamping itu tanduk payau (velvet), dan kulit juga boleh diproses untuk dijadikan hasil sampingan serta perladangan rusa sesuai dijadikan kawasan pelancongan yang

berkonsepkan pertanian (agrotourism). Terdapat berbagai jenis rusa yang boleh diternak secara komersial dan besar-besaran. Keupayaannya untuk dipersatukan di dalam agro-pelancongan juga akan diperluaskan.

Burung Unta

Sebagai satu lagi alternatif sumber protein haiwan yang eksotik, penternakan burung unta kini semakin popular. Burung unta untuk daging boleh disembelihkan pada umur 10 – 12 bulan. Pada ketika itu setiap seekor mampu menghasilkan daging sebanyak 35 – 40 kg, kulit seluas 4 meter persegi dan lebih kurang 1.5 kg bulu. Namun, industri kecil yang baru ini dijangka berkembang sekadar membekalkan induk baka, sehingga ke dekad yang akan dating memandangkan kos penternakan yang mahal dan stok asas

yang belum mencukupi. Burung unta boleh juga dipelihara untuk tujuan pelancongan dan rekreasi.

Pemprosesan dan Industri Hiliran

Aktiviti pemprosesan hasilan ternakan dan hiliran boleh diterokai, kerana terdapat ruang pasaran yang sedia ada dan permintaan produk ternakan yang tinggi. Pemprosesan hasilan daripada ternakan seperti daging lembu/kerbau, ayam/itik, babi dan hasil-hasilan sampingannya mempunyai potensi yang besar untuk dimajukan. Bahan-bahan mentah boleh diimport atau menggunakan bahan sampingan yang dikumpul dari sumber tempatan.

KEWANGAN DAN PERKHIDMATAN

Prestasi Kewangan

Secara keseluruhannya, Jabatan telah menerima peruntukan sebanyak RM 36,865,990 dari sumber persekutuan dan negeri untuk mengurus dan pembangunan bagi tahun 2001 (jadual 4,5,6).

Dalam tempoh perbelanjawan tahun 2001, sebanyak RM19,553,102 telah dibelanjakan untuk menampung perbelanjaan pembangunan iaitu sebanyak 92.73% dan manakala 96.18% telah dibelanjakan untuk mengurus yang berjumlah sebanyak RM15,178,823.

Jadual 4. Prestasi Kewangan Jabatan (Peruntukan Negeri) 2001

Aktiviti	Anggaran (RM-7) Disemak	Perbelanjaan Sebenar RM-7	Anggaran (RM-8) 2001 - 2005	Anggaran Perbelanjaan 2001 Disemak	Perbelanjaan Sebenar 2001
Pusat Pembanyakan Ternakan	3,649,800	3,594,463	4,000,000	850,000	843,000
Pusat Penyelidikan Penyakit Ternakan	1,059,510	976,882	1,650,000	290,000	258,960
Stesen Kuarantin	1,497,420	1,238,041	2,000,000	300,000	264,838
Stesen Pembibitan Ternakan Sebrang	4,241,810	4,141,810	5,000,000	850,000	796,159
Stesen Pembibitan Ternakan Tawau	2,452,120	2,422,539	3,000,000	650,000	577,358
Kereta-kereta dan Perahu-perahu	199,450	158,826	500,000	10	-
Pembibitan Padang Rumput	1,898,680	1,282,714	2,500,000	380,000	336,663
Bangunan-bangunan	1,762,040	1,371,243	3,000,000	450,000	12,819
Projek Pembangunan Ayam Itik	1,920,380	1,856,570	2,500,000	500,000	445,263
Projek Ternakan Pekebun Kecil	2,306,860	1,867,773	4,000,000	800,000	711,891
Pusat Penyelidikan Ternakan	659,140	536,243	1,400,000	200,000	197,268
Projek Lembu Tenusu	11,315,090	11,237,195	12,000,000	2,965,000	2,910,100
Pusat Pembibitan Kambing	2,729,750	2,668,186	2,600,000	600,000	560,233
Projek Pembangunan Khinzir	1,175,140	1,199,811	-	-	-
Projek Pembangunan Itik	1,906,190	1,862,147	2,300,000	400,000	388,154
Projek Kerbau Telupid	1,779,640	1,755,571	2,500,000	450,000	411,539
Projek Kemajuan Payau	1,790,000	1,759,065	3,000,000	500,000	471,207
Pusat Latihan Menternak	1,838,120	1,576,137	2,600,000	500,000	486,315
Projek Pembangunan Ekonomi & Epidemiologi Veterinar	473,560	418,884	750,000	150,000	145,512
Skim Bantuan Kerbau	1,644,070	1,530,517	2,000,000	400,000	389,171
Skim Pawah Kambing	1,858,300	1,588,487	2,150,000	500,000	437,287
Pengeluaran Makanan Ternakan	3,740,000	3,521,975	3,700,000	500,000	498,545
Pusat Menternak Lembu Dara	1,037,090	993,999	1,250,000	250,000	226,868
Kemudahan Perkhidmatan Pengembangan Ternakan	1,948,430	1,671,701	2,500,000	400,000	356,428
Projek Pembangunan Arnab	487,940	412,608	100,000	20,000	14,101
Pusat Bioteknologi	3,910,000	3,887,933	2,000,000	450,000	448,307
Pusat Pembibitan Ayam kampung	499,900	432,336	2,000,000	200,000	192,879
Projek Pembangunan Teknologi Maklumat	-	-	2,000,000	-	-
Skim Insentif Pembelian Ternakan	-	-	2,000,000	-	-
Rumah Penyembelihan & Kesihatan Awam Veterinar		-	5,000,000	250,000	229,748
Jumlah Keseleruhan	59,780,430	55,963,656	80,000,000	13,805,010	12,610,613

Jadual 5. Prestasi Kewangan Jabatan (Peruntukan Persekutuan) 2001

Anggaran (RM-7) 1996-2000	Perbelanjaan Sebenar RM-7	Anggaran (RM-8) 2001-2005	Anggaran Perbelanjaan 2001 Disemak	Perbelanjaan Sebenar 2001	Peratusan Perbelanjaan Bagi 2001
4,000,000	4,050,687	-	-	-	-
3,000,000	1,717,524	3,000,000	600,000	528,119	88.02
3,000,000	2,210,578	350,000	350,000	343,501	98.14
1,500,000	1,468,716	3,000,000	-	-	-
10	-	-	-	-	-
20,500,000	18,192,316	5,000,000	5,000,000	4,798,802	95.98
4,000,000	2,996,358	300,000	300,000	291,404	97.13
3,000,000	2,597,677	3,000,000	630,000	622,944	98.88
3,100,000	1,672,375	400,000	400,000	357,719	89.43
10	-	-	-	-	-
3,000,000	2,717,410	-	-	-	-
45,100,020	37,623,641	15,050,000	7,280,000	6,942,489	95.36

Jadual 6. Prestasi Kewangan Jabatan 2001

Aktiviti	Peruntukan 2000	Perbelanjaan Sebenar	Peruntukan 2001	Perbelanjaan Sebenar	Perbelanjaan 2001(%)
Gaji-gaji	11,983,800	11,790,353	12,880,000	12,714,035	98.71
Perbelanjaan Pentadbiran	20,320	16,869	30,030	28,137	93.70
Pelajaran Haiwan	90,000	81,815	90,000	75,922	84.36
Ubatan-ubatan & Perkakas-perkakas	140,000	138,901	450,000	421,530	93.67
Elektrik	140,000	133,572	144,000	128,869	89.49
Bahan-bahan Makanan	600,000	599,776	600,000	530,662	88.44
Elaun Kilometer	600	-	10	-	-
Buruh	540,000	284,533	493,000	364,151	73.86
Penyelenggaraan Bangunan Sementara	80,000	77,671	90,000	73,202	81.34
Pengendalian & Penyelenggaraan Loji, Kenderaan & Perkakas	280,000	266,901	320,000	303,791	94.93
Pengendalian & Penyelenggaraan Stesen	72,000	68,757	107,000	105,878	98.95
Pengendalian & Penyelenggaraan Perahu Lanca, Jabatan	10,000	4,026	10,000	6,838	68.38
Pengendalian & Penyelenggaraan Kilang Makanan Ternakan, Kepayan	18,000	40,971	45,000	40,143	89.21
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Pembibitan Ayam Itik	7,000	4,903	8,000	6,979	87.24
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Pembibitan Babi	9,000	6,630	10	-	-
Pencetakan & Alatulis	48,000	46,777	48,000	47,279	98.50
Pembelian Alat-alat Kelengkapan & Barang- barang Stor			10,000	7,325	73.25
Telefon & Fax	72,000	49,416	72,800	54,558	74.94
Pengangkutan & Perjalanan	200,000	193,512	200,000	155,977	77.99
Bayaran Air	17,000	5,857	18,000	7,085	39.36
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Arnab	9,000	3,555	9,000	6,745	74.94
Pengendalian & Penyelenggaraan Pusat Pembibitan Kambing Bongawan	10	-	10	-	-
Pengendalian & Penyelenggaraan Kuarantin Kandang Anjing & Kucing	10,000	7,663	15,000	13,356	89.04
Pengendalian & Penyelenggaraan Rancangan Pendaftaran Suntikan Kerbau	10,000	7,168	10,000	8,571	85.71
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Burung Puyuh	4,500	4,498	6,500	-	-
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Angsa	4,500	4,499	6,500	-	-
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Pemeriksaan Daging	9,000	4,945	15,000	12,846	85.64
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Audio Visual	9,000	6,849	9,000	8,093	89.92
Pengendalian & Penyelenggaraan Perpustakaan	9,000	8,790	11,000	5,450	49.55
Pameran & Pertunjukan	15,000	9,284	15,000	8,040	53.60
Banci Ternakan	15,000	11,176	15,000	12,807	85.38
Penyewaan Mesin & Kelengkapan Pejabat	35,000	17,974	35,100	14,254	40.61
Perkakas, Mesin Taip & Kelengkapan Pejabat	10	-	10,000	9,150	91.50
Pembelian & Penggantian Enjin Dalam/Sangkut, Jongkong & Perahu	10	-	10	-	-
Bantuan Musim Kemarau&banjir & Gantirugi di dlm Menghadapi Penyakit Berjangkit	10	-	10	-	-
Pembelian & Penggantian Alat Hawa Dingin & Peti Sejuk	10	-	8,000	7,150	89.38
Jumlah Keseluruhan	14,457,770	13,897,641	15,780,980	15,178,823	96.18

Carta Organisasi

Struktur carta organisasi jabatan disusun untuk mempastikan dasar dan strategi yang dirancang dapat dilaksanakan dengan efisien dan produktif serta memberi perkhidmatan kepada masyarakat penternak selaras dengan perlaksanaan dasar dan objektif jabatan.

Perjawatan

Jabatan kini mempunyai 26 gred perjawatan yang diagihkan mengikut kategori/gred seperti di jadual berikut:

Jadual 7. Perjawatan Mengikut Gred 2001

Jawatan	Gred	Tetap	Kontrak	Jumlah Jawatan
Pengarah	G 01	1		1
Pegawai Veterinar	G 02	3		3
	G 03	23		23
Pegawai Penyelidik	Q 02	2		2
	Q 03	12		12
Penolong Pegawai Veterinar	G 05	6		6
	G 06	29	4	33
Pegawai Tadbir	N 03	1		1
Penolong Pegawai Tadbir	N 06	1		1
Pembantu Veterinar	G 07	12	1	13
	G 08	112	3	115
Pembantu Tadbir (P/O)	N 07	4		
Pembantu Tadbir (Kesetiausaha)	N 07	1		1
Pembantu Tadbir (P/O)	N 09	73	1	74
Pembantu Tadbir (Kesetiausaha)	N 09	1		
Pembantu Veterinar Rendah	G 09	5		5
	G 10	64		64
Attendant Haiwan	G 11	4		4
Pembantu Tadbir Rendah	N 10	1		1
	N 11	7		7
Penyelenggara Stor Rendah	N 11	12		12
Penerbitan	N 09	1		1
Pembantu Am Rendah	N 13	131		131
Penolong Akauntan	W 06	1		1
Penolong Pegawai Perpustakaan	S 05	1		1
Pembantu Makmal	C 07	1		1
Pembantu Makmal Rendah	C 09	4		4
Pelukis Pelan Rendah	J 09	2		2
Kelasi/Jurumudi	A 11	11		11
Tukang K2 (Mekanik)	R 02	3		3
Tukang K2 (Jurugegas)	R 02	2		2
Tukang K2 (Eletrik)	R 06	2		2
Tukang K2 (Tukang Kimpal)	R 06	1		1
Tukang K2 (Mekanik)	R 09	33		33
Tukang K3 (Kayu)	R 07	5		5
Tukang Pam	R 10	1		1
Pemandu Kenderaan Bermotor	R 10	83		83
Pekerja Rendah Am	R 11	107		107
Jaga	R 11	8		8
Pengawal Keselamatan	KP 10	1		1
Jumlah		779	29	808

Pergerakan Kakitangan

Dalam satu organisasi yang dinamik, pergerakan sumber manusia memainkan peranan di dalam mempastikan keberkesanannya produktif dan kelincinan pengurusan dan pentadbiran. Keperluan sumber manusia perlu diukur melalui produktiviti berkesan. Ini adalah untuk memastikan tenaga kerja peruntukan sumber manusia tersebut digunakan sepenuhnya. Walaupun biasanya pergerakan sedemikian adalah sesuatu yang dirancang, tetapi ada ketikanya ianya adalah di luar bidang kuasa pengurusan atau sesuatu yang tidak dapat dielakkan. Tetapi apabila ada kakitangan yang bersara atau bertukar jabatan, maka pertukaran atau perpindahan adalah perlu atas desakan bagi mengemaskini perkhidmatan pengurusan supaya terus dapat berfungsi dengan sempurna.

Pada tahun ini, sebanyak 44 orang kakitangan telah terlibat dalam pertukaran atau perpindahan samada ke luar jabatan atau dalam jabatan, manakala 15 orang telah bersara, 2 orang meninggal dan seramai 4 orang kakitangan jabatan telah diberi cuti belajar.

Perkhidmatan Cemerlang

Syabas dan setinggi-tinggi penghargaan dipanjangkan kepada 33 orang kakitangan Jabatan yang telah diperakui untuk menerima pergerakan gaji melintang dan menegak. Semoga pengiktirafan ini akan mendorong mereka untuk berkhidmat lebih dedikasi dan terus cemerlang. Diharapkan juga ianya akan dijadikan sebagai satu daya saingan yang positif dikalangan kakitangan lain yang belum menerima apa-apa penghargaan, supaya berusaha dengan lebih gigih di tahun mendatang dan menandingi kecemerlangan para penerima tahun ini.

PEMBANGUNAN SUMBER MANUSIA

Latihan dan Kursus

Aset penting bagi sebuah jabatan atau organisasi ialah tenaga kerja yang mahir, ia merupakan penggerak utama dalam pembangunan sektor penternakan di negeri Sabah agar ianya maju dan bercorak kompetitif. Dalam menyediakan golongan tenaga mahir dan terlatih, tanggungjawab ini telah diberikan kepada Pusat Pengurusan Veterinar Tuaran. Pusat ini berfungsi untuk merancang, menyelaras dan mengatur aktiviti serta pendidikan yang bertujuan meningkatkan kapakaran kakitangan agar ianya relevan dengan masa dan dapat menyampaikan dan menyalurkan ilmu pengetahuan serta kemahiran kepada pengusaha ternakan serta kumpulan sasar Jabatan yang lain. Disamping itu, modul latihan yang bersesuaian juga direka untuk memberi pendidikan kepada para penternak serta peserta dari agensi-agensi lain.

Seramai 224 orang kakitangan telah berjaya menjalani berbagai jenis latihan yang berkenaan dengan bidang tugas masing-masing. Sementara itu, 317 orang penternak telah menghadiri pelbagai kursus pengurusan ternakan dalam tempoh setahun ini.

Jadual 8. Latihan dan Kursus Anjuran Jabatan 2001

Nama Latihan/Kursus	Kakitangan	Penternak	Jumlah
1. Kemajuan Kakitangan Jabatan			
Asas Pengenalan Komputer I	24		24
Pengenalan Komputer II	24		24
Pengurusan Klinik Veterinar	21		21
2. Bengkel			
Reinventing Government	38		38
PowerPoint Graphic Presentation	18		18
Pengendalian Sosio-ekonomi	20		20
3. Penternak			
Asas Pengurusan Ternakan Sesi 2001		24	24
Asas Penternakan Ayam I		22	22
Asas Penternakan Ayam II		23	23
Asas Penternakan Kambing		21	21
Asas Penternakan Puyuh		26	26
Pengurusan itik Penelur & Pengasinan Telur Itik		103	103
4. Kursus Khas			
Pengurusan Lembu Pedaging Di Bawah Kelapa Sawit		20	20
Penyelenggaraan Buku Vot & Penyediaan Baucer Secara Berkomputer (SISVOT)	55		55
Asas Pengurusan Unggas (ayam & puyuh) PPRT Penampang		12	12
Pemeriksaan Daging	24		24
5. Kursus Skim Bantuan Jabatan			
Asas Penternakan Lembu Tenuus		21	21
Asas Penternakan Kerbau (SBK I)		21	21
Asas Penternakan Lembu Pedaging		7	7
Asas Penternakan Kambing		17	17
Jumlah	224	317	541

Perkhidmatan Pengembangan

Sebagai usaha jabatan untuk menyebarkan maklumat kepada kumpulan sasar, jabatan akan terus memainkan peranan yang aktif di dalam memberi pendidikan kepada orang awam mengenai perkembangan dan konsep sektor penternakan terkini melalui risalah, ceramah, syarahan dan dialog, poster, pameran dan ekspo dengan matlamat supaya pendedahan ini dapat meningkatkan pengetahuan mereka. Jabatan juga akan terus membimbing para penternak dan pengusaha ternakan yang berpotensi untuk terus mengembangkan aktiviti kepada usaha komersial dan berdaya maju.

Jadual 9. Ringkasan Bandingan Aktiviti-Aktiviti Pengembangan 1999 – 2001

Butir-Butir	1999	2000	2001
Percetakan/Grafik			
<i>Kuantiti percetakan (pelbagai)</i>			
Naskah	5,773	21,075	12,901
Set	2,670	960	760
Keping	102,167	26,490	27,746
Pengagihan Risalah			
<i>Kuantiti percetakan (naskah)</i>			
	9,954	18,463	16,837
Program Pengembangan/Dokumentasi			
Ceramah/Dialog/Syarahan (kekerapan)	4	9	9
Pameran peringkat kebangsaan/negeri/daerah(kekerapan)	5	6	5
Nilai pengagihan peralatan pengembangan (RM)	RM73,626.30	RM129,458.50	RM14,618.00
Penerbitan/Audiovisual			
Penyediaan/rakaman video (kekerapan)	18(r), 6(sa), 20(sp)	20(r), 3(sa), 24(sp)	29(r), 0(sa), 30(sp)
Penyediaan gambar (keping)	1,889	1,803	2,060

petunjuk :

r = kerja-kerja rakaman video rasmi di lokasi

sa = salinan pita video ras,I asal

sp = salinan pendua

PEMBANGUNAN PENTERNAKAN

Ladang-Ladang Jabatan

Tujuan utama diwujudkan ladang-ladang ternakan kerajaan adalah untuk membiak stok induk ternakan yang berkualiti bagi membekal baka ternakan kepada para penternak, induk-induk ternakan terpilih akan diagih-agihkan kepada penternak peserta projek. Selain daripada tujuan tersebut ladang-ladang jabatan ini diwujudkan dengan tujuan memberi latihan kepada kakitangan jabatan dan penternak.

Prestasi ladang-ladang JPHPT adalah seperti tercatat di dalam jadual-jadual berikut :-

Jadual 10. Prestasi Ladang Ruminan Besar Jabatan 2001

Ladang	Jantan	Betina	Kelahiran	Kematian	Hasil Susu (liter)	Jual (baka)	Jual (takai)	Agih
SPT Sebrang, Keningau	65	538	198	95	191,694.60	-	11	283
*SPT Bt.16 Tawau	221	564	196	47	175,032.11	53	137	42
PPT Wario, Kota Belud	130	527	120	64	-	24	64	21
PPT T.Menggaris, Kota Belud	63	225	76	25	-	19	11	18
*HRC Kalumpang, Semporna	49	150	43	25	-	3	30	87
Projek Kerbau, Telupid	286	500	35	38	-	28	3	-
PPT Wario II, Entilibon	62	285	40	39	-	-	17	-

Jadual 11. Pungutan Hasil Ladang Ruminan Besar Jabatan 2001

Ladang	Susu (RM)	Ternakan (RM)	Lain-lain (RM)	JUMLAH (RM)
SPT Sebrang, Keningau	80,734.99	7,110.00	41,560.00	129,404.99
SPT Bt.16 Tawau	70,809.00	201,968.00		272,777.00
PPT Wario, Kota Belud	-	102,367.50		102,367.50
PPT T.Menggaris, Kota Belud	-	38,167.50		38,167.50
HRC Kalumpang, Semporna	-	111,726.50		111,726.50
Projek Kerbau, Telupid	-	30,090.00		30,090.00
PPT Wario II, Entilibon	-	12,705.00		12,705.00

Jadual 12. Prestasi Ladang Ruminan Kecil Jabatan 2001

Ladang	Jantan	Betina	Anak	Kelahiran	Kematian	Jual (baka)	Jual (takai)	Agih	Pinjaman	Penerimaan
PPK Purutan, Tambunyan	72	964	941	242	153	65	7	142		14
PPK Lahad Datu	72	485	27	85	159	29	30	55		164
*PPK Bongawan	34	297	161	244	205	104	40	41	-	61
PPT K&B, Entilibon	8	148	82	180	159	-	-	-	-	-
PPB Ranau	21	233	254	98	117	1	34	161	-	-

Jadual 13. Pungutan Hasil Ladang Ruminan Kecil 2001

Ladang	Hasil (RM)
PPK Purutan, Tambunyan	6,981.50
PPK Lahad Datu	4,872.00
PPK Bongawan	8,867.60
PPB Ranau	4,184.75
JUMLAH PENDAPATAN	24,905.85

Jadual 14. Prestasi Ladang Bukan Ruminan Jabatan 2001

Jenis ternakan	Stok pada 01/01/2001				Baki pada 31/12/2001			
	Pejantan	Betina	Anak	Jumlah	Pejantan	Betina	Anak	Jumlah
Arnab	56	172	389	617	69	196	537	802
Itik	565	2,744	566	3,875	774	3,160	2,809	6,743
Angsa	33	124	161	318	27	97	138	262
Ayam anggi	5	23	197	225	5	38	50	93
Ayam kacukan	53	548	7,235	7,836	19	202	700	921
Ayam kampung	12	33	726	771	8	60	227	295
Ayam daging X kg. Jantan	1	2	4	7	1	1	0	2
Ayam daging (baka)	3	13	34	50	2	9	16	27
Ayam penelur	0	187	0	187	0	187	0	187
Ayam turki	8	25	189	222	21	63	696	780
Ayam mutiara	8	28	29	65	46	55	92	193
Merpati	21	43	7	71	26	44	1	71
Pheasant	0	3	0	3	1	1	0	2
Puyuh	876	1,606	12,924	15,406	710	1,770	36,056	38,536
Burung unta	7	14	0	21	6	13	0	19
Khinzir	20	40	99	159	0	0	0	0

Jadual 15. Pengeluaran Hasil dan Pungutan Hasil Ladang Bukan Ruminan 2001

Jenis ternakan/ Hasil ternakan	Stok Semasa (ekor)	Takai (ekor)	Produksi		Pungutan hasil (RM)
			Telur	Anak	
Angsa	262	-	2,496	565	1,505.00
Arnab	802	-	-	1,484	7,020.00
Ayam	1,525	835	125,398	76,667	56,808.00
Itik	6,743	252	276,182	80,853	38,397.30
Khinzir	0	162	-	0	80,837.60
Merpati	71	-	-	0	60.00
Ayam mutiara	193	-	2,555	1,093	1,117.00
Puyuh	38,536	63,290	247,568	156,097	66,526.00
Ayam Turki	723	130	5,629	2,689	2,796.75
Telur Asin	-	-	165,924	-	53,792.32
Telur ayam segar	-	-	35,659	-	5,143.50
Telur puyuh	-	-	30,574	-	1,479.45
Burung unta	19	-	29	4	-

Jadual 16. Prestasi Ladang Rusa

Butiran	SPT Sebrang, Keningau	SPT Batu 16, Tawau	*PP Payau Telupid
Purata jumlah ternakan/bulan (ekor)	230	113	573
<i>Bilangan kelahiran :-</i>	<i>8</i>	<i>26</i>	<i>145</i>
Rusa Merah	0	19	-
Rusa Sambar	1	5	N/A
Axis-Axis	5	-	N/A
Rusa Timorinsis	0	2	N/A
Kacukan Sambar-Timor	1		
Kacukan Sambar-Merah	1		
<i>Bilangan kematian :-</i>	<i>3</i>	<i>8</i>	<i>52</i>
Rusa Merah	0	7	-
Rusa Sambar	1	1	N/A
Axis-Axis	1	-	N/A
Rusa Timorinsis	1	-	N/A
<i>Bilangan jualan (ekor) :-</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>105</i>
Axis-Axis	1		
Rusa Merah	0	4	-
Rusa Sambar	0	0	N/A
Rusa Timorinsis	2	0	N/A
Nilai (RM)	7,500	3,600	180,000

Dalam pada itu jabatan juga melibatkan diri dalam penghasilan makanan ternakan untuk menampung keperluan makanan ternakan di ladang-ladang Jabatan. Sepanjang tahun ini, kilang makanan jabatan telah menghasilkan pelbagai jenis makanan ternakan yang berjumlah 831.7 tan metrik untuk diedarkan ke ladang-ladang Jabatan.

Jadual 17. Pengeluaran Pelbagai Makanan Ternakan Jabatan 2001

Jenis Makanan	Beg	Metrik Tan
Angsa pembesar	181	9.05
Angsa pembiak	150	7.50
Arnab pembesar	22	1.10
Arnab pembiak	20	1.00
Ayam pembesar	99	4.95
Ayam pembiak	219	10.95
Ayam pemula	44	2.20
Ayam penelur	80	4.00
Itik pembesar	28	1.40
Itik pembiak	2,890	144.50
Itik pemula	78	3.90
Itik penelur	794	39.70
Bebiri Pembiak	717	35.85
Kambing pembiak	1,065	53.25
Lembu pedaging	7,766	388.30
Lembu tenusu	1,385	69.25
Puyuh pemula	559	27.95
Turki pembesar	206	10.30
Turki pembiak	321	16.05
Turki pemula	10	0.50
JUMLAH	16,634	831.70

PERKHIDMATAN VETERINAR

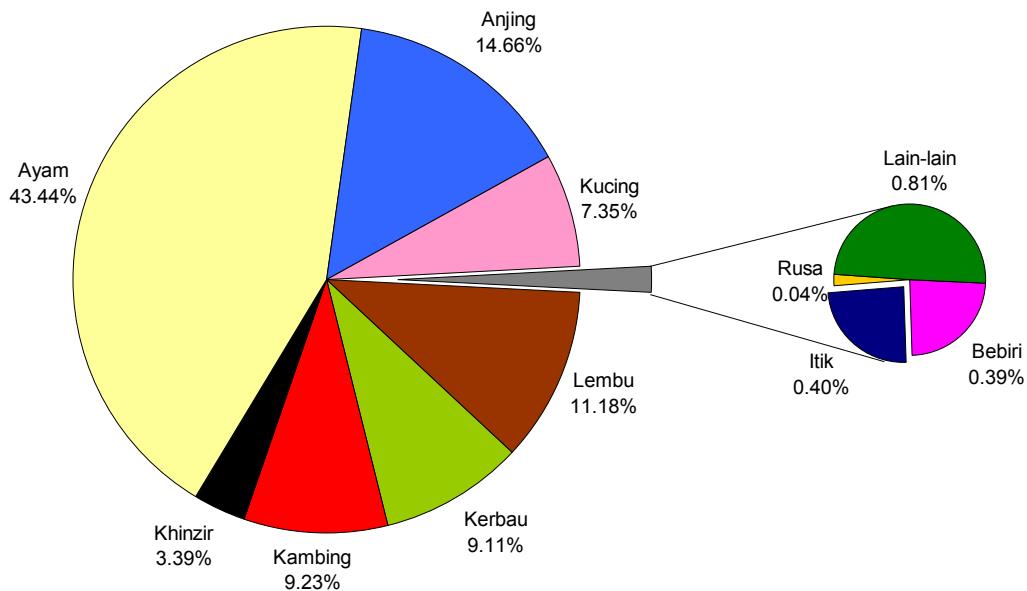
Rawatan Ternakan

Perkhidmatan rawatan ternakan secara klinikal dan ambulatori disediakan di seluruh negeri. Tumpuan perawatan adalah ke atas haiwan ternakan yang bernilai ekonomi kepada penternak seperti lembu, kerbau dan kambing, manakala haiwan kesayangan yang diterima di klinik juga dirawat dengan sewajarnya. Untuk ternakan seperti ayam, itik dan babi, perkhidmatan kesihatan dikendalikan oleh pihak lading sendiri dimana masing-masing mempunyai perkhidmatan doktor veterinar swasta.

Jadual 18, Jumlah Rawatan Berdasarkan Spesies

Spesies	Kes	Bil. Haiwan
Lembu	2,204	5,922
Kerbau	1,795	3,651
Kambing	1,819	6,944
Bebiri	76	139
Khinzir	668	5,031
Ayam	8,560	398,815
Itik	78	3,428
Anjing	2,889	6,041
Kucing	1,449	1,850
Rusa	8	12
Lain-lain	160	591

Carta 2, Jumlah kes rawatan berdasarkan spesies

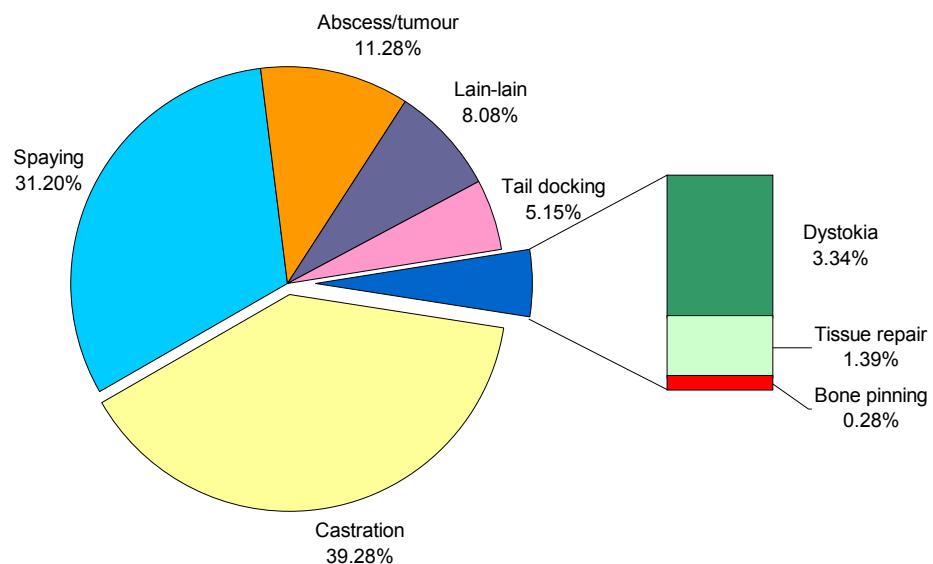

Secara keseluruhannya 77.18% adalah kes rawatan ternakan. Jumlah ruminan yang dirawat adalah 29.95%, ternakan ayam/itik sebanyak 43.84%, ternakan babi 3.39%, manakala haiwan kesayangan dan lain-lain haiwan yang dirawat pula masing-masing sebanyak 22.01% dan 0.81%.

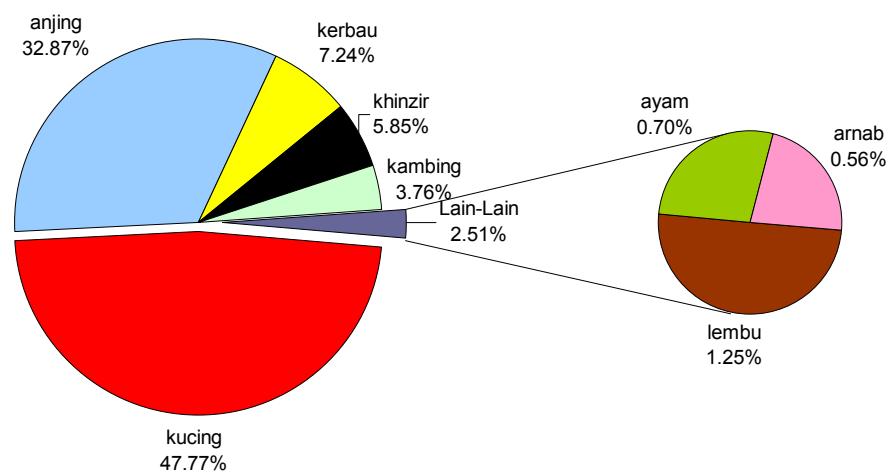
Perkhidmatan Pembedahan

Pada amnya perkhidmatan pembedahan kebanyakannya tertumpuh kepada haiwan kesayangan iaitu sebanyak 80.64%, manakala peratusan perkhidmatan pembedahan yang diberi kepada ternakan ruminan dan bukan ruminan pula adalah sekitar 19.36% (carta 3 dan 4).

Carta 3. Jumlah pembedahan berdasarkan jenis pembedahan

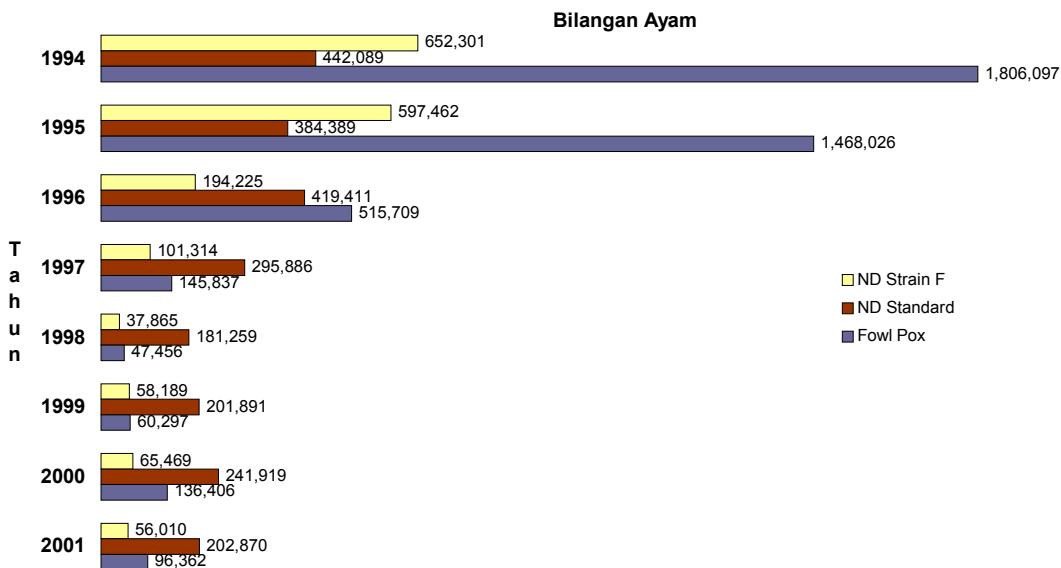
Carta 4. Jumlah pembedahan berdasarkan jenis haiwan

Kawalan Penyakit

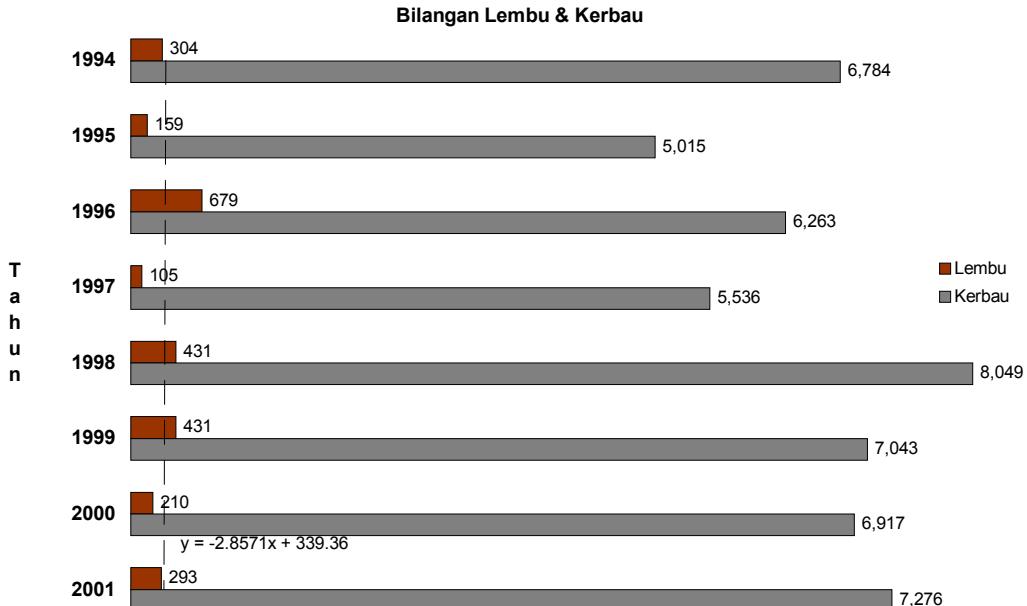
Perkhidmatan suntikan pencegah penyakit adalah aktiviti utama jabatan. Suntikan pencegahan Ranikhet F dan S dalam carta tidak menggambarkan situasi sebenar oleh sebab perkhidmatan ini telah disediakan oleh pengamal swasta dan juga penternak sendiri, khasnya penternak komersial.

Carta 5, Pemberian pemvaksinan ND dan Fawl Pox kepada ayam

Suntikan H.S telah dijalankan bagi mencegah berlakunya wabak penyakit secara sporadik terutamanya menjelang musim tengkujuh. Ternakan yang diternak secara lepas bebas telah menghalang kelincinan usaha kempen suntikan, sementara itu kerjasama para penternak pula tidak memberangsangkan. Bagaimanapun, wabak penyakit ini tidak mencapai tahap yang membimbangkan dan situasi adalah terkawal.

Carta 6, Pemberian pemvaksinan kepada ternakan lembu dan kerbau.

Kesihatan Awam Veterinar

Unit Kesihatan Awam Veterinar Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak Sabah telah diwujudkan pada tahun 1986 di bawah seliaan Pegawai Veterinar Kepayan, Kota Kinabalu. Pada tahun 1994, unit ini telah diletakkan langsung di bawah Bahagian Epidemiologi dan Perubatan Veterinar. Peranan unit ini meliputi aspek-aspek Kawalan Penyakit Zoonotik, Kawalan Import-Eksport Haiwan dan Bahan-Bahan Asal Haiwan, Perkhidmatan Kuarantin Haiwan dan Penguatkuasaan Undang-Undang serta sebarang Peraturan yang melibatkan bidang veterinar.

Ternakan dan haiwan yang diimport diperiksa dan dikuarantin demi untuk menentukan haiwan tersebut sihat dan tidak berpenyakit zoonosis. Rumah sembelih ternakan yang berpiawaian antarabangsa adalah perlu untuk mengantikan yang sedia ada.

Citarasa masyarakat pengguna berubah bersesuaian dengan peredaran masa. Peningkatan taraf hidup serta tahap pengetahuan para pengguna yang tinggi akan menambah kesedaran tentang kesihatan awam. Daging yang bermutu tinggi dan tidak tercemar kini menjadi pilihan. Sehubungan dengan itu, pemeriksaan daging menjadi aktiviti yang penting bagi daging segar tempatan, dan daging beku yang diimport. Ini memastikan daging tersebut sihat, tidak berpenyakit berjangkit dan bersih dari pencemaran.

Pemeriksaan "ante-mortem" dan "post-mortem" yang lengkap dan sempurna ke atas ternakan perlu dijalankan secara bebas dan profesional bagi mempastikan semua jenis daging adalah sihat dan selamat untuk dimakan bagi mengelakkan jangkitan penyakit zoonosis daripada haiwan kepada manusia. Walaupun terdapat berbagai kemudahan kuarantin di daerah-daerah lain di negeri ini, sebahagian besar perkhidmatan kuarantin haiwan diberikan di Stesen Kuarantin Haiwan Kinarut. Ini kerana Kota Kinabalu merupakan pintu masuk utama ke negeri ini.

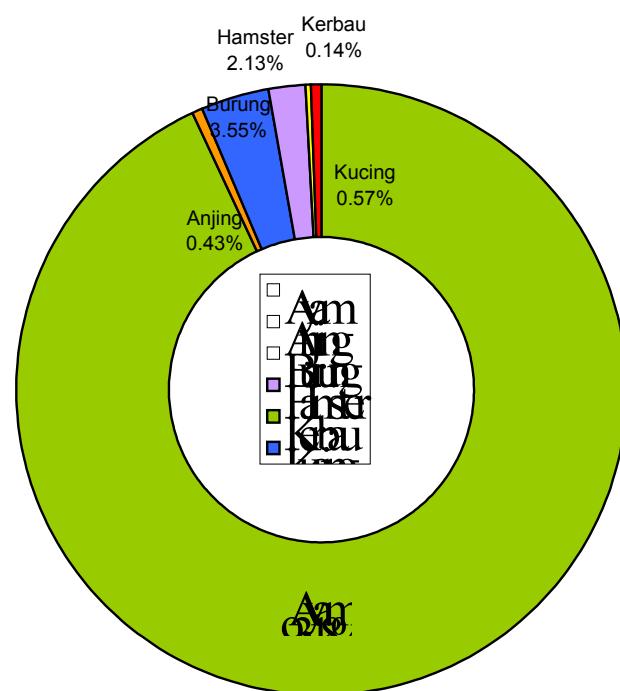
Berbagai jenis haiwan, khasnya haiwan kesayangan telah dibawa masuk melalui Lapangan Terbang Antarabangsa Kota Kinabalu, dan bilangan yang dikuarantinkan adalah seperti di jadual 19.

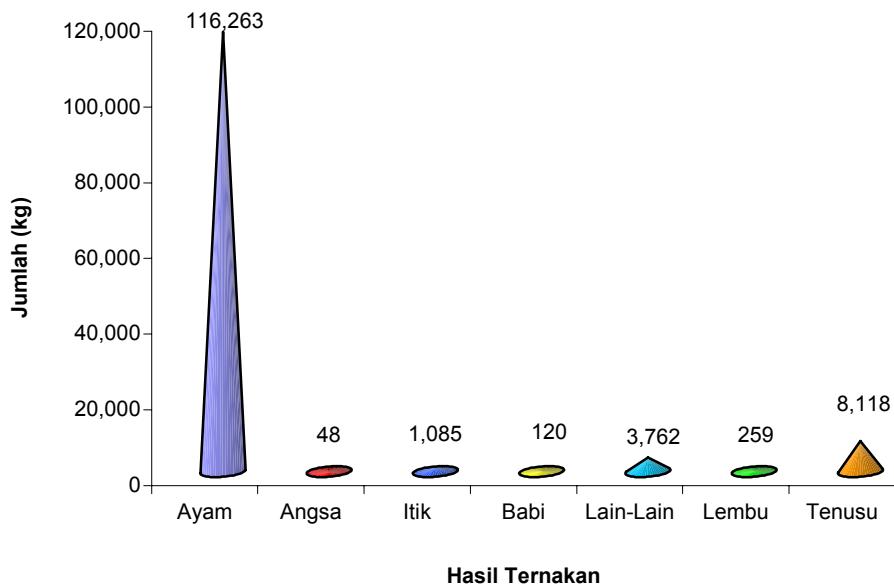
Jadual 19. Tahanan, Rampasan, Pelupusan Haiwan Dan Hasil Haiwan

Tempat Asal	Jenis Haiwan (ekor)						Hasil Ternakan (kg)						
	Ayam	Anjing	Burung	Hamster	Kerbau	Kucing	Ayam	Angsa	Itik	Babi	Lain-Lain	Lembu	Tenusu
Australia													2,000
China									940				
Hong Kong			1					33	10	4			
Johore	17			11							3,762	60	
Kedah	20					2							
Kelantan	532												
Kuala Lumpur	4					2			135	116			
Melacca	31												
Negeri Sembilan	17												
Pahang	1												
P. Pinang	7			3									
Perak				1									
Philippines													3
Sabah	2				1		112,800						
Sarawak	25	2	14										
Selangor		1	10				3,463	15				199	5,575
USA													540
JUMLAH	656	3	25	15	1	4	116,263	48	1,085	120	3,762	259	8,118

Carta 6. Tahanan, Rampasan Dan Pelupusan Haiwan Hidup.

Carta 7. Tahanan, Rampasan dan Pelupusan Hasil Ternakan.

Kawalan Import dan Eksport

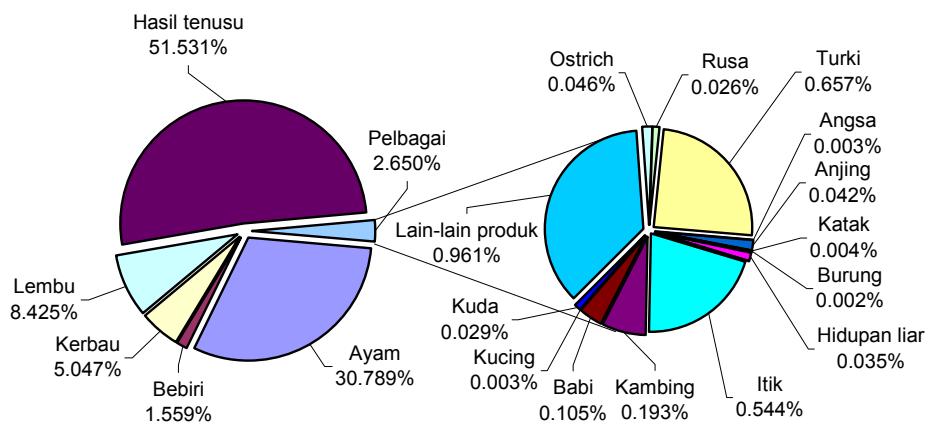
Perdagangan ternakan melalui pintu masuk Sabah adalah sentiasa aktif. Bilangan permit import dan eksport yang dikeluarkan sepanjang tahun berdasarkan laporan bahagian berkenaan masing-masing ialah sebanyak 7,575 dan 2,179 keping dengan nilai import berjumlah RM166.32 juta manakala nilai eksport pula adalah sebanyak RM27.58 juta.

Jadual 20. Import Berdasarkan Kategori

KLASIFIKASI	NILAI CIF (RM)
Angsa	4,632.35
Anjing	39,080.63
Ayam	51,479,110.45
Babi	257,817.42
Bebiri	2,605,814.91
Burung	13,882.00
Hasil tenusu	86,159,649.12
Hidupan liar	8,370.00
Itik	541,071.06
Kambing	512,767.95
Katak	7,301.58
Kerbau	8,437,733.78
Kucing	6,500.00
Kuda	60,000.00
Lain-lain	1,281,743.53
Lembu	14,085,668.46
Ostrich	53,950.00
Rusa	235,112.93
Turki	528,189.45
JUMLAH	166,318,395.62

Carta 8. Nilai CIF import mengikut klasifikasi

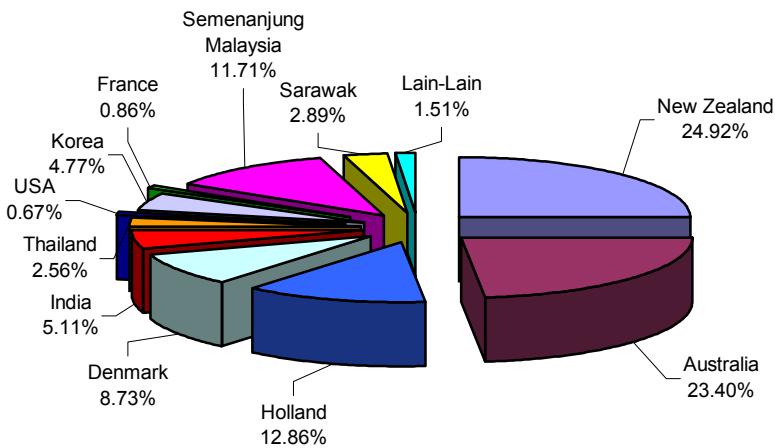

Jadual 21. Import Berdasarkan Negara/Tempat Asal

TEMPAT ASAL	NILAI CIF (RM)
Australia	38,922,505.47
Brunei	196,700.13
China	632,915.44
Denmark	14,519,315.46
France	1,434,312.19
Holland	21,391,639.56
Hong Kong	21,033.70
India	8,502,603.57
Indonesia	64,784.42
Ireland	159,934.70
Italy	678.00
Johore	759,923.47
Kedah	11,320.00
Kelantan	26,300.00
Korea	7,931,584.00
Labuan	160.00
Malacca	260,438.82
N.Sembilan	2,800.00
New Zealand	41,442,796.19
Pahang	1,000.00
P.Penang	79,858.00
Perak	72,987.99
Perlis	5,680.00
Philippines	416,505.92
Sarawak	4,808,049.04
Selangor	18,247,214.77
Singapore	889,173.72
South Africa	50,400.00
Spain	78,957.64
Switzerland	1,922.17
Thailand	4,262,997.52
Trengganu	4,800.00
USA	1,117,103.73
JUMLAH	166,318,395.62

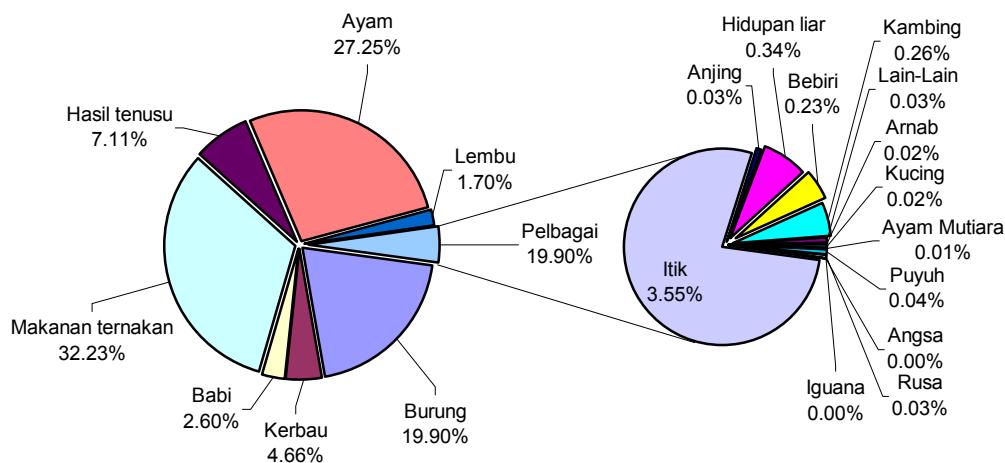
Carta 9. Nilai import berdasarkan negara/tempat asal.

Jadual 22. Eksport Berdasarkan Kategori

KLASIFIKASI	NILAI FOB (RM)
Angsa	450.00
Anjing	9,000.00
Arnab	5,250.00
Ayam	7,514,752.75
Ayam Mutiara	2,050.00
Babi	715,800.00
Bebiri	63,200.00
Burung	5,486,670.00
Hasil tenuus	1,961,085.90
Hidupan liar	93,180.00
Iguana	480.00
Itik	979,185.00
Kambing	72,300.00
Kerbau	1,285,953.00
Kucing	5,960.00
Lain-Lain	8,525.00
Lembu	468,047.30
Makanan ternakan	8,886,579.20
Puyuh	10,600.00
Rusa	7,500.00
JUMLAH	27,576,568.15

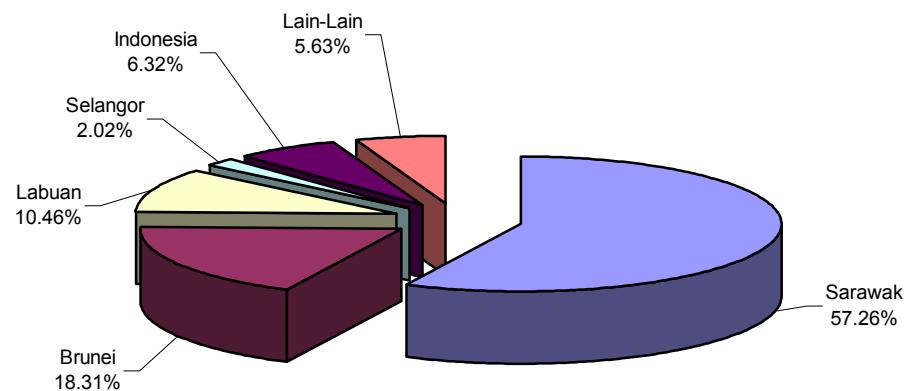
Carta 10. Nilai eksport FOB mengikut klasifikasi

Jadual 23. Eksport Berdasarkan Destinasi

DESTINASI	NILAI FOB (RM)
Brunei	5,048,560.78
China	9,600.00
Indonesia	1,743,100.00
Italy	200.00
Japan	613,910.00
Johore	295,469.84
Labuan	2,883,418.99
P.Pinang	800.00
Philippines	336,909.20
Sarawak	15,791,692.04
Selangor	558,228.10
USA	60.00
Vietnam	294,619.20
JUMLAH	27,576,568.15

Carta 11. Nilai eksport FOB mengikut destinasi

Perkhidmatan Kesihatan Gerompok

Beberapa penyakit yang menjelaskan ekonomi penternakan seperti Tuberkulosis, penyakit Johne's dan Brusellosis sedang dalam program pembasmian menggunakan kaedah kesihatan gerompok. Kaedah ini melibatkan proses pengambilan sampel untuk ujian tapisan dan seterusnya melakukan singkiran sekiranya terdapat ternakan menunjukkan positif terhadap ujian.

Sebanyak 102 kes telah dikendalikan dengan 2 sampel organ, 1,025 sampel darah, 1,991 sampel serum dan 11 sampel tinja diambil untuk penyakit-penyakit tersebut. (Jadual 24)

Jadual 24. Bilangan kes dan sampel untuk kesihatan gerompok

Kategori	Bil.Kes	Organ	Darah	Serum	Tinja	Jumlah
Bovin	91	2	942	1,719	11	2,674
Kerbau	8		20	217		237
Servin	3		63	55		118
Jumlah	102	2	1,025	1,991	11	3,029

Perkhidmatan Penyiasatan Penyakit

Sokongan perkhidmatan Pusat Penyelidikan Penyakit Ternakan, Kepayan di dalam menjalankan tugas dan perkhidmatan penyiasatan penyakit adalah sangat teguh. Sepanjang tahun 2001, catatan menunjukkan sebanyak 1,806 kes bersamaan 16,042 jumlah spesimen telah diterima dan diproses (jadual 25a, 25b dan 26)

Daripada jumlah kes yang telah diterima, 710 kes diagnostik dengan sampel sebanyak 3,688 diterima untuk penganalisaan. (Jadual 27). 319 kes dengan sampel berjumlah 6,366 untuk kawalseliaan penyakit Salmonella, Newcastle disease, Infectious bursa, Melioidosis dan Leptospirosis (jadual 28) manakala kes kawalan mutu hasil ternakan adalah berjumlah 561 kes manakala 112 kes dengan jumlah 988 sampel pula adalah untuk kajiselidik dan pemantauan penyakit-penyakit (jadual 29).

Jadual 25a. Jumlah Kes Dan Spesimen Diterima

Spesies	Beaufort	Beluran	Keningau	Kinabatangan	Kota Belud	Kota Kinabalu	Kota Marudu	Kuala Penyu	Kudat	Kunak	Labuan	Lahad Datu
Ayam	3				10	7	2	1				
Itik					2	1						
Puyuh					1							
Unggas						2						
Bovin	25		6		5	32	13		18	1	3	1
Ekuin												
Felin						1						
Haiwan Liar												
Haiwan Zoo												
Kanin						24						
Kaprin	16	2		1	4	4	3	4	2			3
Kerbau	6	5	1				1	3	1			
Lagomorf												
Lain-lain	1				1	2						
Ovin					2							
Pelbagai (KAV)	11		8		1		5	3	27			
Porsin												
Servin			2									
Jumlah	62	7	17	1	26	73	24	11	48	1	3	4

Jadual 25b. Jumlah Kes Dan Spesimen Diterima

Spesies	Papar	Penampang	Pitas	*PPPT	#KAV	Ranau	Sandakan	Semporna	Sipitang	Tambunan	Tawau	Tenom	Tuaran	Jumlah
Ayam		3		280						1	3	1		311
Itik			1	10										14
Puyuh				48										49
Unggas		1		14	4									21
Bovin	10	13		42		8				1	29	20	5	232
Ekuin				42			4							46
Felin	1			2										4
Haiwan Liar				2										2
Haiwan Zoo				16										16
Kanin		2		65	2		3				12			108
Kaprin	7	4	2	155			1	1	1	1	2	2	3	218
Kerbau		105		7		1			1			5		136
Lagomorf				2										2
Lain-lain				51			1						1	57
Ovin				118		2				1				123
Pelbagai (KAV)	13	16		93	331						1	7	19	535
Porsin			1	16										17
Servin														2
Jumlah	31	145	3	963	337	11	9	1	2	4	47	35	28	1,893

* Bilangan ini menunjukkan kes diterima secara langsung oleh Pusat Penyelidikan Penyakit Ternakan Kepayan daripada ladang kerajaan dan ladang pertanian swasta.

Bilangan ini menunjukkan kes dihantar oleh Bahagian Kesehatan Awam Veterinar Kepayan.

Unggas : Burung unta, ayam mutiara, burung merpati, patu dan ayam turki

Pelbagai(KAV) adalah kes hasil ternakan/makanan

Haiwan Zoo : Gajah, Orang utan, beruang, monyet burung nuri dan tikus belanda

Jadual 26. Jumlah Bilangan Sampel Diterima

Spesies	Haiwan hidup	Karkas	Organ	Darah	Serum	Tinja	Calitan darah	Kikisan kulit	Telur	Makanan ternakan	Makanan			Air	Lain2	Jumlah	
											daging	susu	lain2				
Ayam	2,992	201	189	75	1,163	186	78		166	35				43	303	5,431	
Itik	10	2	14		10				20						12	68	
Puyuh	14	4								60					6	84	
Unggas	3	25	22			10			15						19	94	
Bovin			413	1,361	2,197	80	3			1	51				128	4,234	
Ekuin			22	18	15	2		1							23	81	
Felin			3	15	3		3								3	27	
Haiwan Zoo			5	43	2	2	33								1	10	96
Kanin			1	9	8	60	38	1								9	126
Kaprin			1	11	904	76	176	116							2	6	1,292
Kerbau			173	210	480	136					77	4				2	1,082
Lain-lain			2				30			317					42	71	462
Ovin			1	680	1		43										725
Pelbagai (KAV)				7							469	1,272	216			5	1,969
Porsin				15	1	39	3			1					3		62
Servin					63	144	2										209
Jumlah	3,021	263	2,505	1,870	4,264	645	81	1	261	354	597	1,276	216	91	597	16,042	

Pelbagai(KAV) adalah kes hasil ternakan/makanan

Unggas : Burung, burung unta, burung merak, ayam turki & swan Haiwan Zoo : Gajah, Orang utan dan tikus belanda

Jadual 27. Bilangan kes dan sampel diterima untuk kes diagnostik

Kategori	Bil. Kes	Karkas	Haiwan hidup	Organ	Darah	Serum	Tinja	Calitan darah	Telur	Makanan ternakan	Air	Lain-lain	Jumlah
Ayam	126	199	347	182	25	173	29		1	9	18	3	986
Itik	8	2	10	14					10			12	48
Puyuh	3	4	9										13
Unggas	20	25	3	22								16	69
Bovin	95			411	12	12	13	3				13	464
Ekuin	15			22	9	6	1					12	50
Felin	8	3		15	3		1					3	25
Haiwan zoo	19	5		43			6					5	59
Kanin	67	9	1	8	50	3	1					7	79
Kaprin	182	11	1	904	4	29	12				2	5	968
Kerbau	38			173	4	23	3					2	205
Lain-lain	5	2								6	9	5	22
Ovin	120	1		680	1								682
Porsin	4			15			2			1			18
Jumlah	710	261	371	2,489	108	246	71	3	11	16	29	83	3,688

Jadual 28. Bilangan kes dan sampel diterima untuk kes kawalselia

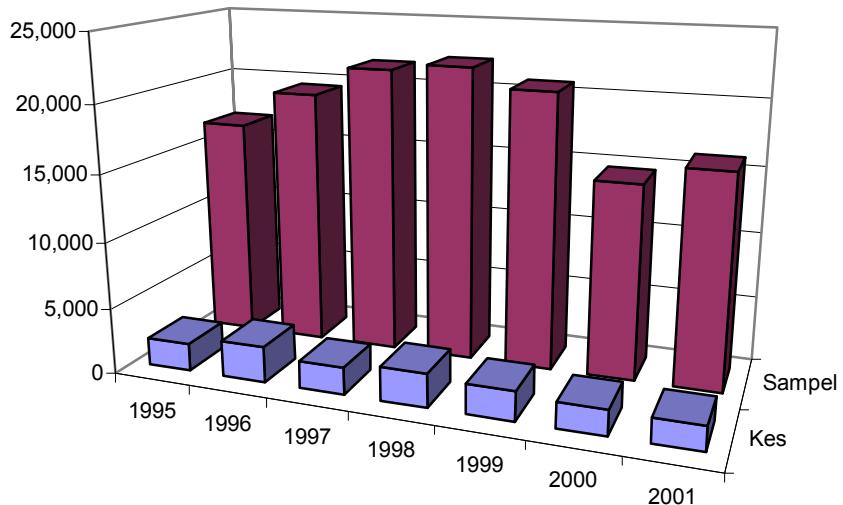
Kategori	Bil. Kes	Karkas	Haiwan hidup	Organ	Darah	Serum	Tinja	Calitan darah	Kikisan kulit	Telur	Makanan ternakkan	Air	Lain-lain	Jumlah
Ayam	132	2	2,645	7	50	990	96	15		165	26	25	242	4,263
Itik	2					10				10				20
Puyuh	7		5							60			6	71
Unggas	6						7			15			3	25
Bovin	20				332	374	10				1		115	832
Ekuin	10				9	9	1		1				11	31
Felin	2						2							2
Haiwan zoo	11				2	2	27					1	5	37
Kanin	7				10	35							2	47
Kaprin	23				72	147	104						1	324
Kerbau	13				17	59	22							98
Lain-lain	70						30				311	32	65	438
Ovin	3						43							43
Porsin	11				1	39	1					3		44
Servin	2					89	2							91
Jumlah	319	2	2,650	7	493	1,754	345	15	1	250	338	61	450	6,366

Jadual 29. Bilangan kes dan sampel diterima untuk kes projek

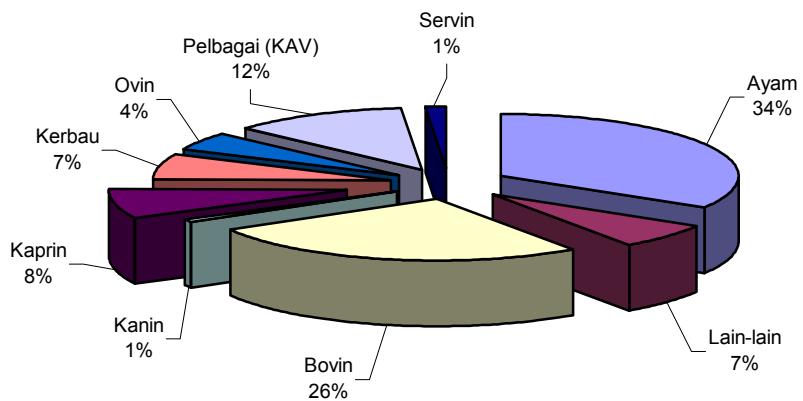
Kategori	Bil.Kes	Darah	Serum	Tinja	Calitan darah	Lain-lain	Susu	Daging	Jumlah
Ayam	4			61	63	58			182
Bovin	39	75	92	46				51	264
Kerbau	69	169	181	111			4	77	542
Jumlah	112	244	273	218	63	58	4	128	988

Carta 12. Jumlah kes dan sampel diterima 1995 – 2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Kes	2,088	2,720	2,051	2,532	2,221	1,893	1,806
Sampel	16,711	19,440	21,648	22,156	20,736	14,650	16,042

Carta 13. Jumlah sampel diterima mengikut spesis

Pelbagai(KAV) – Hasil ternakan/makanan

Haiwan zoo – Gajah, orang utan, beruang, monyet, burung nuri dan tikus belanda

Lain-lain – Arnab, itik, burung unta, ayam mutiara, burung merpati, patu, ayam turki
kuda, kucing, ikan, rusa, siput dan makanan ternakan

Kawalan Penyembelihan

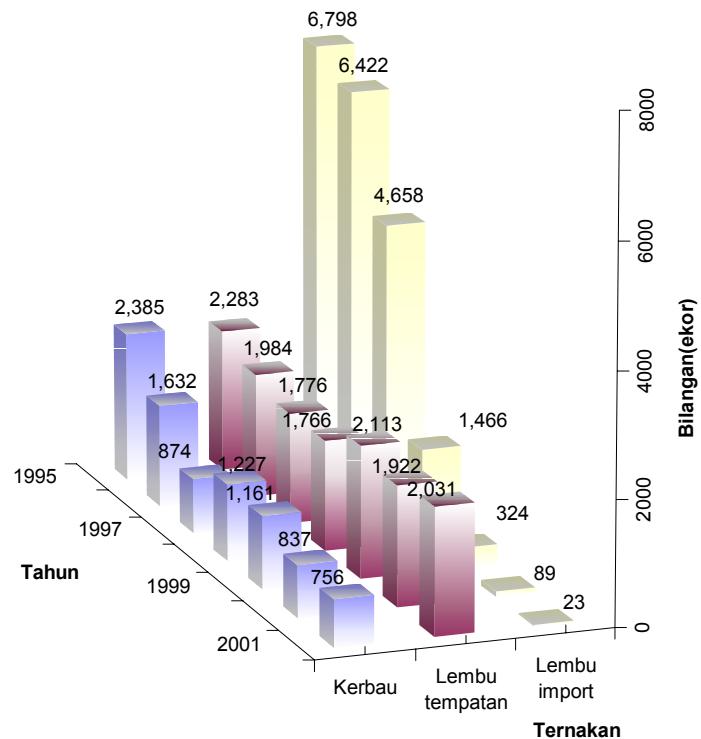
Rumah sembelih di Sabah dikendalikan dan dilesenkan oleh majlis perbandaran. Penyembelihan ternakan yang didaftarkan pada tahun laporan adalah seperti di Jadual 30.

Jadual 30. Jumlah Penyembelihan Ternakan(ekor) 2001

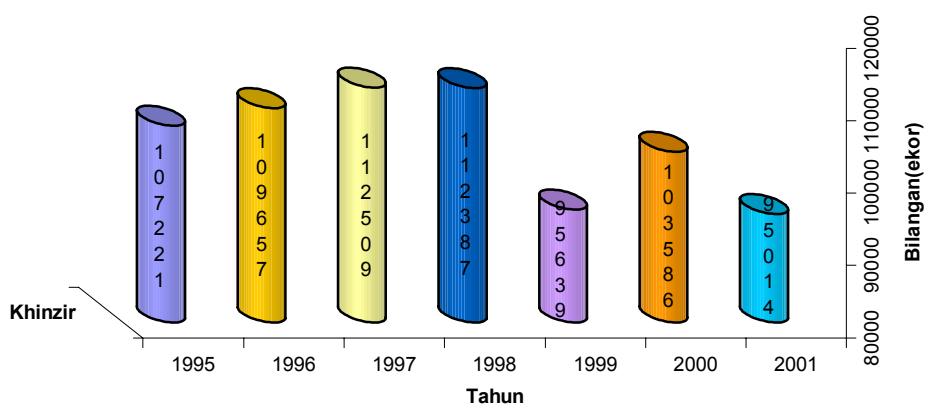
Daerah	Kerbau J	Kerbau B	Jumlah	Lembu Import J	Lembu Import B	Jumlah	Lembu Tempatan J	Lembu Tempatan B	Jumlah	Khinzir
Beaufort	150		150			0			0	1,123
Keningau	16	11	27			0	353	59	412	4,770
Kota Belud	43	23	66			0	354	216	570	-
Kota Marudu	3		3			0	109	8	117	398
Kuala Penyu	9	2	11			0			0	572
Kudat	3		3			0	424		424	2,102
Lahad Datu			0			0	11		11	1,968
Membakut			0			0			0	-
Menumbok	20	3	23			0			0	-
Papar	3	5	8			0			0	2,276
Penampang	242	28	270	17	6	23	191	39	230	42,000
Pitas			0			0			0	-
Ranau	21	4	25			0	59	14	73	863
Sandakan			0			0			0	19,957
Semporna			0			0			0	-
Sipitang	40		40			0	2		2	307
Tambunan	3		3			0	2		2	1,005
Tawau			0			0	72	20	92	14,638
Tenom	32	46	78			0	45	53	98	983
Tuaran	36	13	49			0			0	2,052
Jumlah	621	135	756	17	6	23	1,622	409	2,031	95,014

Nota: J - Jantan
B - Betina

Carta 14, Penyembelihan Kerbau dan Lembu 1995 - 2001

Carta 15, Penyembelihan Babi 1995 – 2001

STATUS KESIHATAN

Sorotan Kejadian Penyakit

Penyakit lembu dan kerbau

Sepanjang tahun 2001, kejadian wabak penyakit Hawar Berdarah telah dikesan di tiga daerah pada ternakan lembu dan kerbau. Di samping itu, masing-masing 1 kes penyakit Melioidosis juga dikesan pada kedua-dua jenis ternakan ini.

Penyakit bebiri dan kambing

Terdapat sebanyak 12 kes Pasteurellosis dikesan pada ternakan kambing dan bebiri di daerah Ranau (7 kes), Bongawan (1 kes), Lahad Datu (1 kes), Sipitang (1 kes) dan Kuala Penyu (1 kes). Sebanyak 6 kes penyakit Melioidosis juga dapat dikesan pada ternakan kambing yang berlaku di daerah Bongawan (2kes) dan daerah Telupid (6 kes). Manakala penyakit Contagious pustular dermatitis yang berjumlah 27 kes telah dilaporkan dan disahkan melalui tanda-tanda klinikal oleh Pegawai Veterinar di daerah Sandakan (25 kes) dan Beluran (2 kes).

Penyakit unggas

Infectious bursal disease (Gumboro), Newcastle disease, Infectious bronchitis, Pasteurellosis dan Pullorum disease merupakan penyakit-penyakit penting yang dapat dikenalpasti di makmal PPPT, Kepayan bagi tahun 2001.

Penyakit porsin

Penyakit melioidosis dan pasteurellosis yang sering berlaku pada ternakan kambing juga boleh berlaku pada ternakan babi. Dalam tahun ini masing-masing terdapat 1 kes penyakit berkenaan telah dikesan pada ternakan tersebut.

Penyakit ekuin dan orang utan

Pada tahun ini, 1 kes penyakit melioidosis telah disahkan menjangkiti seekor kuda di daerah Tuaran dan juga 3 ekor orang utan di Sepilok, Sandakan.

Kawalan mutu hasil ternakan

Unit kawalan mutu hasil ternakan telah menganalisa 642 kes yang terdiri daripada 2,088 sampel yang terdiri daripada daging, daging proses, air, susu dan hasil susu. Melalui unit ini, kajian residu antibiotik (antibiotic residue) telah mendapati sebanyak 21 sampel susu mentah daripada jumlah sampel susu mentah yang dianalisa dengan Ujian Residu Antibiotik mengandungi sisu antibiotik. Unit Kawalan Mutu Hasil Ternakan juga telah mengenalpastikan 18 isolasi *Salmonella* spp daripada 694 sampel produk-produk asal ternakan.

Adalah tidak sihat untuk membenarkan produk sedemikian berada di dalam pasaran, ini merupakan petanda yang membimbangkan dari segi kesihatan manusia.

Jadual 31. Bilangan Isolasi *Salmonella* spp daripada produk asal ternakan

Jenis produk	Spesis	Jumlah diuji	Jenis isolasi	Positif	Negatif
Air	Lain-lain	6	Negatif		6
Aiskrim	Hasil ternakan	213	Negatif		211
			<i>Sal. enteriditis</i>	2	
			Negatif		188
Daging	Ayam	191	<i>Sal. enteriditis</i>	1	
			<i>Sal. hadar</i>	1	
			<i>Sal. anatum</i>	1	
			Negatif		45
	Bovin	45	Negatif		3
	Itik	1	Negatif		1
	Kaprin	22	Negatif		21
	Kerbau	16	<i>Sal. saintpaul</i>	1	
	Ovin	2	<i>Sal. weltevreden</i>	1	
	Unggas		Negatif		2
Daging proses	Ayam	144	Negatif		135
			<i>Sal. enteriditis</i>	2	
			<i>Sal. hadar</i>	1	
			<i>Sal. mbandaka</i>	1	
			<i>Sal. virchow</i>	1	
			<i>Sal. bareilly</i>	2	
			<i>Sal. amager</i>	1	
			<i>Sal. albany</i>	1	
	Bovin	33	Negatif		31
			<i>Sal. newport</i>	1	
			<i>Sal. hadar</i>	1	
	Itik	3	Negatif		3
	Porsin	5	Negatif		5
	Unggas	4	Negatif		4
Keju	Hasil ternakan	2	Negatif		2
Mentega	Hasil ternakan	4	Negatif		4
Jumlah		694		18	676

Pada keseluruhannya, status penyakit ternakan negeri Sabah masih dalam tahap terkawal dengan wujudnya penguatkuasaan undang-undang, program-program Pencegahan dan pemvaksinan, teknik diagnosa yang lebih cepat dan tepat, peralatan makmal yang terkini dan kakitangan jabatan yang bekerja dengan penuh dedikasi.

PROJEK SOSIOEKONOMI

Projek-projek Jabatan yang bersifat sosioekonomi Jabatan telah lama diwujudkan dan dilaksanakan dalam berbagai bentuk. Semua projek ini berkesinambungan setelah mengalami beberapa pengubahsuaian yang bersesuaian dengan keadaan semasa.

Secara keseluruhan, perlaksanaan projek-projek Sosialekonomi pada tahun ini berjalan dengan lancar dengan masalah yang minima. Seperti tahun-tahun sebelum ini, isu pengagihan ternakan kepada para penternak merupakan masalah utama disebabkan ramai diantara penternak yang belum bersedia untuk menerima ternakan di mana kegagalan menanam pastura yang bermutu atau kegagalan menyediakan infrastuktur yang diperlukan di dalam ladang. Masalah ini lebih nyata dalam perlaksanaan Skim Pawah Kambing.

Projek Pembangunan Padang Ragut

Projek Pembangunan Padang Ragut adalah diantara projek yang sangat mencabar. Walaupun projek ini merupakan salah satu projek tertua dan telah mengalami pelbagai proses pengubahsuaian. Pendekatan terbaru yang diperkenalkan pada tahun 1999 adalah SISTEM SEWA-PAJAK (SSP) disamping cara pelaksanaan sedia ada. Namun kesannya belum begitu ketara. Diantara masalah yang sering dihadapi adalah sukar untuk membangun kawasan padang ragut kerana kesuburan tanahnya, penerimaan dan kerjasama pemegang amanah terhadap sesuatu projek padang ragut. Sehingga masa ini pihak jabatan masih mencari-cari pendekatan yang paling sesuai agar ianya boleh menyumbang terhadap pertumbuhan industri ternakan di negeri Sabah.

Selain dari pembangunan sesebuah padang ragut, pembiayaan kerja-kerja penyelenggaraan kandang yang terdapat di stesen-stesen jabatan juga dilaksanakan bagi melicinkan lagi penempatan ternakan sebelum diagihkan.

Keutamaan telah diberikan terhadap pembangunan Padang Ragut Bundu, Kuala Penyu kerana berpotensi untuk pengeluaran kerbau. Selain itu padang ragut tersebut telah mempunyai sebuah koperasi berdaftar yang aktif dan berganding bahu bersama jabatan dalam melaksanakan pembangunan.

Selain dari tujuan pengeluaran ternakan lembu pedaging, Padang Ragut Mangaris juga berpotensi untuk dijadikan sebagai sudut persinggahan pelancong dan usaha ke arah ini telah dimulakan dalam tahun 2001.

Pihak FAMA juga melibatkan diri dalam pembangunan padang ragut Takis/Kelanahan di daerah Papar secara "Joint Venture" dengan pemegang amanah. Setakat ini, FAMA telah membangunkan kawasan 30 ekar dengan pemagaran, penanaman pastura dan pembinaan dua buah kandang kambing.

Jadual 32. Prestasi Pembangunan Padang Ragut 2001

Perkara	Kawasan Padang Ragut					
	Mangaris	Bundu	Padas Damit	JPHPT Mempagar	JPHPT Likas	JPHPT Tajau
Pembangunan tanah:						
1. Pembersihan tanah (ekar)	-	-	-	-	-	-
2. Penanaman eumput (ekar)	-	-	-	-	-	-
3. Benih rumput (kg)	-	-	-	-	-	-
4. Baja (tan)	-	-	-	-	-	-
Pemasangan pagar:						
1. Tiang billian 3"x4"x7' (batang)	-	750	-	-	-	-
2. Tiang billian 6"x6"x8' (batang)	-	-	-	-	-	-
3. Dawai duri 13g (gulung)	-	-	-	-	-	-
4. Dawai duri H.T. (gulung)	-	60	-	-	-	-
5. Agric Netting H.T. (gulung)	-	30	-	10	-	-
Pembinaan:						
1. Cattle yard (buah)	1	1	-	1	-	1
2. Pintu pagar besi 5'x10' (buah)	-	-	-	-	-	-
3. Pintu pagar kayu 6'x6' (buah)	-	-	-	-	-	-
4. Stor (buah)	-	-	-	-	1	-
5. Tangki & takungan air (buah)	1	-	2	-	-	-
6. Feeding troughs (buah)	-	-	-	5	-	-
Ternakan:						
1. Lembu dara (ekor)	20	-	-	-	-	-

Projek Ternakan Pekebun Kecil

Satu daripada objektif utama jabatan adalah untuk mengembangkan industri penternakan dengan melibatkan penternak luar bandar. Pengwujudan Projek Pekebun Kecil Lembu Pedaging adalah satu daripada strategi jabatan dalam mencapai objektif yang dinyatakan.

Di negeri Sabah, kebanyakan tanah dipunya oleh pekebun kecil tetapi saiz tanah yang dimiliki adalah kurang daripada 15 ekar. Dengan wujudnya projek ini pekebun kecil berpeluang mengoptimakan penggunaan tanah dan meningkatkan pendapatan mereka selain memberi peluang pekerjaan yang baru kepada mereka.

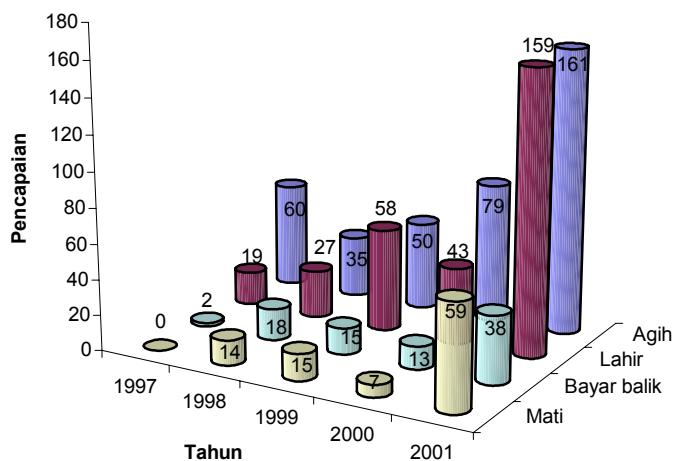
Dari segi pengagihan ternakan, jabatan telah berjaya sepenuhnya dalam mengagihkan ternakan kepada peserta yang diluluskan dan jabatan juga telah menaikan taraf 9 orang peserta. Kelahiran anak ternakan yang berjumlah 159 ekor telah dilaporkan manakala dalam tempoh yang sama angka kematian ternakan yang direkodkan adalah berjumlah 59 ekor, jumlah kematian agak tinggi berbanding dengan tahun-tahun sebelum ini. Analisa terhadap kematian ternakan mendapati jumlah kematian adalah tinggi dikalangan anak lembu yang berjumlah 34 ekor bersamaan dengan 57.63%, manakala lembu dewasa pula sebanyak 25 ekor yang terdiri daripada 24 ekor betina iaitu 96%. Walaupun jumlah kelahiran adalah tinggi tetapi jumlah pembayaran balik ternakan adalah masih rendah walaupun angka ini agak tinggi jika dibandingkan dengan tahun-tahun sebelumnya (jadual 33).

Jadual 33. Prestasi Projek Ternakan Pekebun Kecil

Tahun	Agih	Lahir		Mati		Bayar Balik
		Jantan	Betina	Jantan	Betina	
1996	10	0	0	0	0	0
1997	60	13	6	0	2	2
1998	35	13	14	5	9	18
1999	116	31	27	5	10	15
2000	72	43		7		13
2001	161	159		59		13

Carta 16, Prestasi Pencapaian Projek Ternakan Pekebun Kecil

Skim Pawah Menternak Kerbau

Ternakan kerbau merupakan ternakan tradisional bagi rakyat negeri Sabah. Analisa banchi ternakan 2000 menunjukkan bilangan ternakan kerbau adalah sebanyak 42,318 ekor dan hampir semuanya dimiliki pekebun kecil atau penternak tradisional luar bandar. Sejak kebelakangan ini, bilangan kerbau di kawasan perladangan kelapa sawit semakin meningkat jika disbandingkan dengan kawasan penanaman padi. Oleh yang demikian, kerbau akan terus memainkan peranan penting sebagai sumber tenaga kerja di kawasan perladangan kelapa sawit di samping terus menjadi sumber daging tempatan.

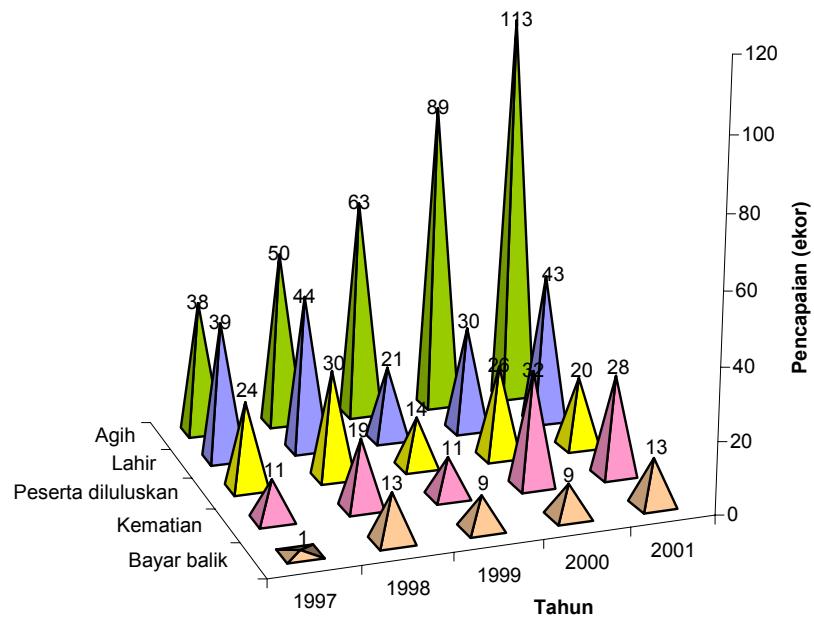
Adalah menjadi matlamat jabatan untuk terus menjayakan industri ternakan kerbau khususnya dikalangan pekebun kecil dan penduduk luar bandar agar populasi kerbau akan terus berkembang. Pengwujudan Skim Pawah Menternak Kerbau ini adalah untuk mencapai tujuan tersebut.

Pada tahun ini jabatan telah membeli 113 ekor kerbau tempatan untuk diagihkan kepada 25 orang peserta (jadual 34) yang telah diluluskan penyertaan mereka. Memandangkan pada tahun-tahun sebelum ini jabatan mengalami masalah pembekalan ternakan untuk diagihkan, maka pengagihan ditumpukan kepada para peserta yang belum menerima ternakan kerbau. Ini bermaksud semua peserta bagi tahun 2001 masih belum mendapat pengagihan ternakan mereka.

Daripada segi jumlah kelahiran, kematian dan pembayaran balik, keadaan tidak banyak berbeza dengan tahun-tahun sebelumnya. Analisa kematian menunjukkan angka yang tinggi di kalangan ternakan dewasa (75%) berbanding dengan anak kerbau (jadual 34).

Carta 17, Prestasi Pawah Menternak kerbau

Jadual 34. Prestasi Skim Pawah Menternak Kerbau

Perkara	1997	1998	1999	2000	2001
Bayar balik	1	13	9	9	13
Kematian	11	19	11	32	28
Peserta diluluskan	24	30	14	26	20
Lahir	39	44	21	30	43
Agih	38	50	63	89	113

Skim Pawah Kambing

Terdapat sedikit perubahan dalam perlaksanaan Skim Pawah Kambing (SPK) dalam Rancangan Malaysia Ketujuh. Pada rancangan sebelumnya bilangan ternakan yang diagihkan kepada peserta baru ialah 5 ekor dan 20 ekor untuk peserta SPK Lanjutan. Tetapi kini setiap peserta baru diagihkan 10 ekor ternakan manakala SPK lanjutan diagihkan maksimum 30 ekor ternakan pembiak.

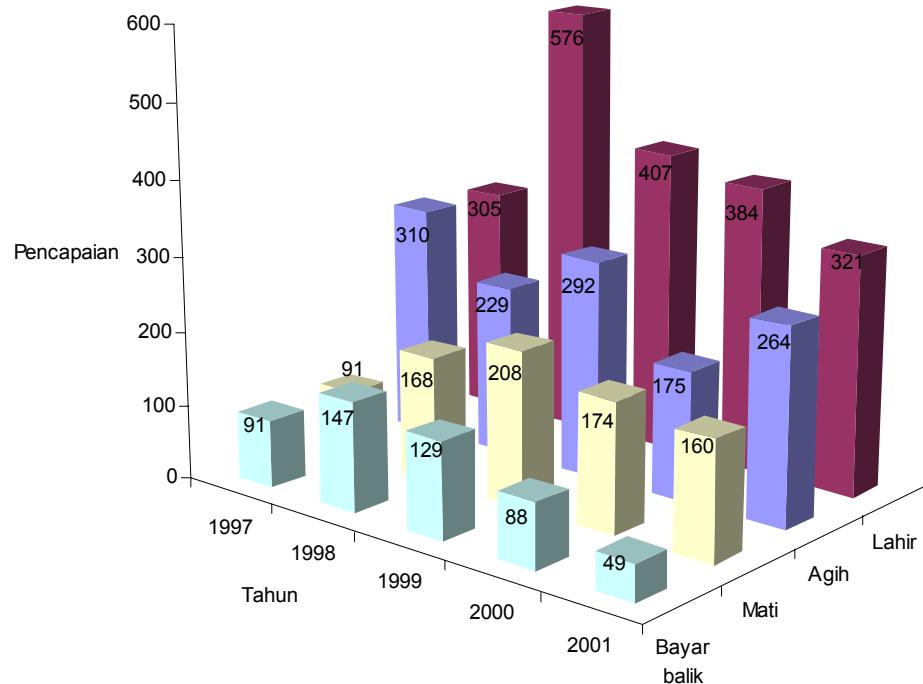
Pada tahun 2001, prestasi projek kurang memberangsangkan (jadual 35). Walaupun jumlah peserta yang diluluskan adalah kecil tetapi jumlah pengagihan ternakan adalah lebih. Perkara ini disebabkan pada tahun ini jabatan masih mengagihkan kambing kepada peserta yang telah diluluskan pada tahun-tahun sebelumnya selain daripada peserta tahun ini.

Perbandingan prestasi pada tahun-tahun sebelum ini, jumlah kelahiran dan jumlah pembayaran balik adalah berkurangan, manakala jumlah kematian dapat diturunkan. Analisa kematian menunjukkan golongan kambing dewasa sebanyak 66.25% di mana kebanyakannya merupakan kambing betina. Sementara itu, sebanyak 30 ekor ternakan telah dijual dengan nilai RM 3,610.

Jadual 35. Prestasi Skim Pawah Kambing

Daerah	Pengagihan			Pembatalan / Tarik diri
	Bil. peserta	Betina	Pejantan	
Beaufort	1	15	1	
Kota Kinabatangan				1
Kota Belud	2	20	2	
Kota Marudu	1	10	1	
Kuala Penyu	1	10	1	2
Kudat	5	50	5	
Kunak	1	10	1	1
Lahad Datu	1	10	1	
Matunggong	2	20	2	
Membakut	1	15	1	
Papar				3
Penampang	2	20	2	
Semporna				2
Sipitang	5	50	5	
Tambunan	1	10	1	
Tawau	1		1	4
JUMLAH	24	240	24	13

Carta 18, Prestasi Pencapaian Skim Pawah Kambing

Pengagihan Anak Itik Percuma

Program Pengagihan Anak Itik percuma merupakan suatu program yang bersambungan, di mana setiap tahun Jabatan mengagihkan anak itik terutama itik jantan kepada penduduk luar bandar yang layak menerima pengagihan. Objektif pengagihan ini ialah untuk memberi peluang kepada penduduk luar bandar menternak itik bagi menambahkan sumber pendapatan mereka. Secara keseluruhan, pada tahun ini sebanyak 19,341 ekor anak itik telah diagihkan percuma.

Jadual 37. Pengagihan Anak Itik Percuma

Stesen/pejabat yang membuat pengagihan	Jantan	Betina	Jumlah (ekor)
Beaufort	706		706
Bongawan	60	810	870
Beluran	70	350	420
Kepayan	1,200		1,200
Keningau	3,051		3,051
Kota Belud	1,020		1,020
Kuala Penyu	10	60	70
Kudat	980		980
Lahad Datu	874		874
Matunggong	3,712		3,712
Membakut	300		300
Nabawan	645		645
Papar	100		100
Penampang	5		5
Pitas	50		50
Semporna		315	315
Sipitang	1,204		1,204
Tambunan	2,479		2,479
Tenom	500		500
Tuaran	20		20
Tuaran Pertanian	820		820
Jumlah Keseluruhan	17,806	1,535	19,341

Sumber: Laporan Tahunan 2001 Bukan Ruminan JPHPT

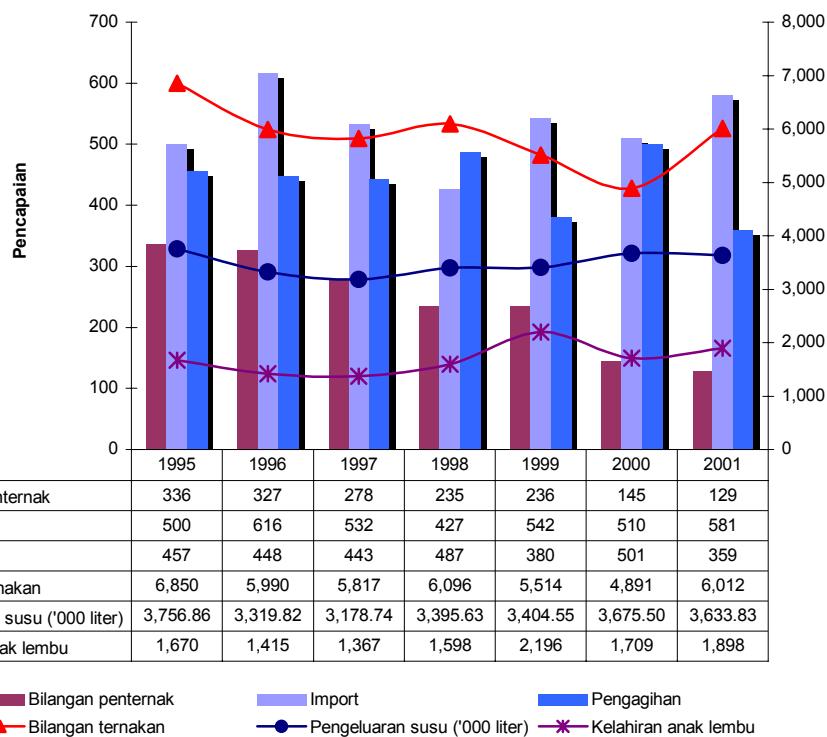
Projek Lembu Tenusu

Projek lembu tenusu telah diperkenalkan oleh jabatan sejak 20 tahun yang lalu. Sehingga tahun ini, projek ini mempunyai seramai 129 orang penternak dan analisa menunjukkan penurunan dalam bilangan penternak jika dibandingkan dengan tahun sebelum ini. Antara punca kepada masalah ini adalah kadar pengeluaran susu terjejas akibat kekurangan tenaga kerja, tanah yang tidak subur untuk penanaman pastura dan kelewatan pembayaran susu daripada pihak pengilang susu. Dengan bilangan lembu tenusu sebanyak 6,012 ekor dan keluasan pastura yang diusahakan adalah 1,333 ekar, prestasi pengeluaran susu mentah yang tercatat ialah sebanyak 3,633,832.96 liter dengan anggaran nilai berjumlah RM5,450,749.44. Di samping itu, projek ini juga berjaya menghasilkan sebanyak 1,898 ekor anak lembu tenusu pada tahun ini sebagai produk sampingan dan stok gantian.

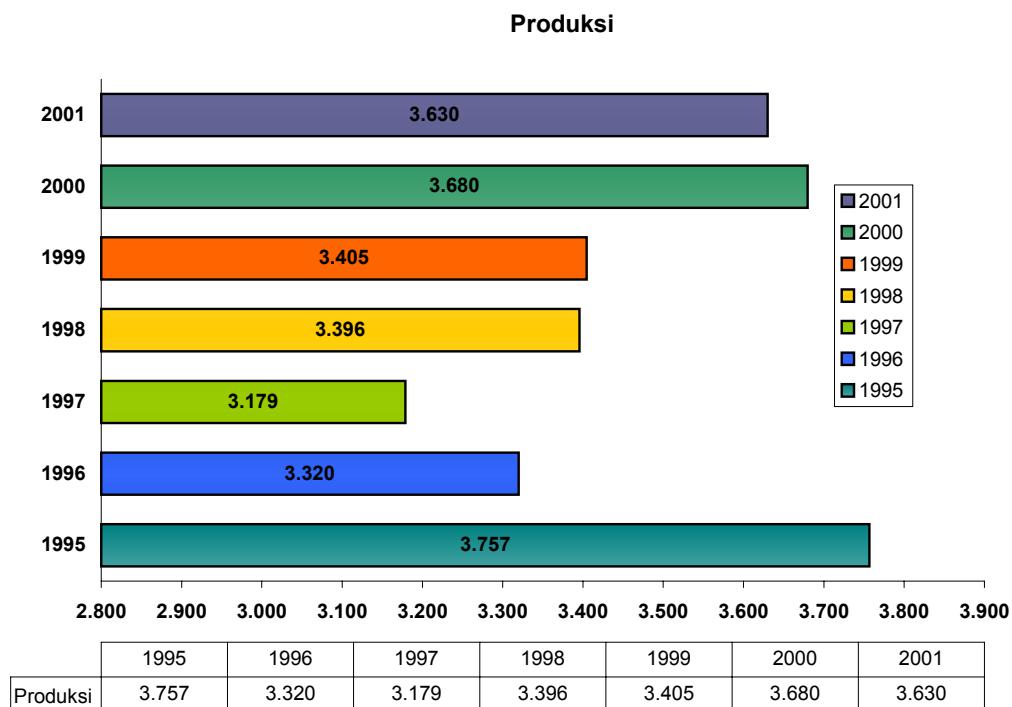
Jadual 38. Status pencapaian Projek Lembu Tenusu

Perkara	Tahun						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bilangan penternak	336	327	278	235	236	145	129
Import	500	616	532	427	542	510	581
Pengagihan	457	448	443	487	380	501	359
Bilangan ternakan	6,850	5,990	5,817	6,096	5,514	4,891	6,012
Pengeluaran susu ('000 liter)	3,756.86	3,319.82	3,178.74	3,395.63	3,404.55	3,675.50	3,633.83
Kelahiran anak lembu	1,670	1,415	1,367	1,598	2,196	1,709	1,898

Carta 20, Prestasi Pencapaian Projek Lembu Tenusu

Carta 21. Produksi Susu Segar Projek Lembu Tenusu 1995 – 2001

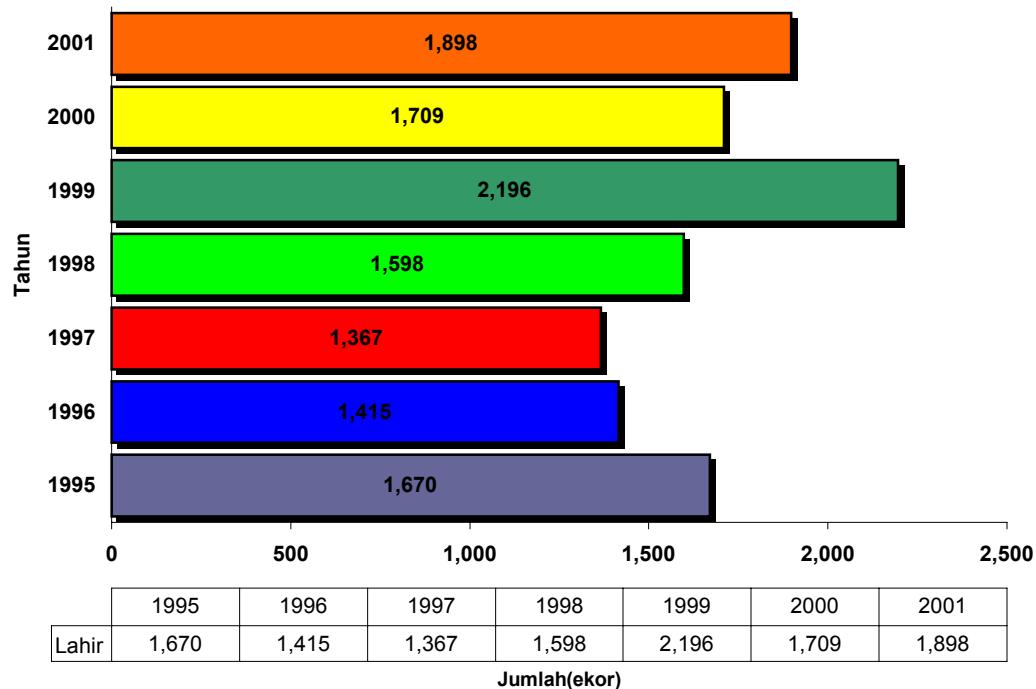
Jadual 39. Prestasi Projek Lembu Tenusu.

PPS	Hasil	Terima PPS	Jual SID
Beaufort	44,368	44,153	41,809
Bongawan	76,116	76,116	72,690
Keningau	939,092	919,607	911,548
Kota Belud	31,890	31,452	29,547
Kota Marudu	394,623	394,623	392,980
Kudat	735,942	723,512	710,890
Menumbok	64,290	64,290	60,671
Papar	63,339	61,982	59,718
Ranau	64,563	59,272	58,642
Tawau	479,333	478,388	466,033
Tenom	596,209	596,209	560,193
Tuaran	144,068	142,061	138,367
Jumlah	3,633,833	3,591,664	3,503,087

Jadual 40. Prestasi Projek Lembu Tenusu

Bilangan Penternak				Bilangan Lembu			
Memerah	Tidak Memerah	Sedang Membangun	Jumlah	NZ	AFS	SSF	Jumlah
6	9	3	18	48	0	0	48
9	2	0	11	95	4	12	111
17	13	1	31	404	27	373	804
5	4	0	9	44	16	0	60
10	12	0	22	101	20	195	316
10	1	0	11	365	84	22	471
3	0	0	3	47	18	0	65
2	0	1	3	65	0	1	66
0	1	0	1	2	0	11	13
8	5	0	13	60	16	8	84
15	0	0	15	283	4	16	303
15	0	0	15	310	0	0	310
12	0	0	12	91	17	10	118
112	47	5	164	1,915	206	648	2,769

Carta 22. Kelahiran Anak Lembu Projek Lembu tenusu 1995 - 2001

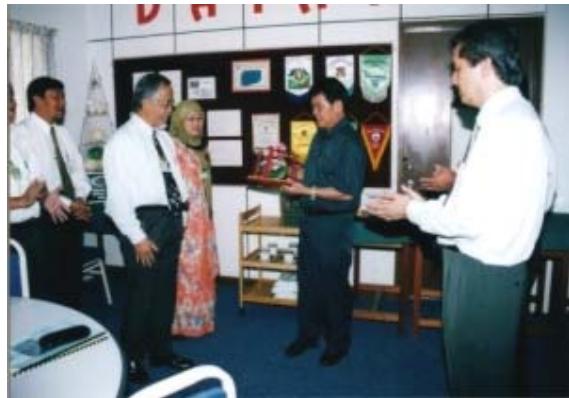
S O R O T A N P E R I

BENGKEL PINTAR 2001 (Gambar 1,2,3 & 4)

S O R O T A N P E R I S T I W A 2 0 0 1

LAWATAN TIM. MENTERI PERTANIAN & INDUSTRI MAKANAN KE PPUA
BANTAYAN (Gambar 1, 2, 3 & 4)

S O R O T A N P E R I S T I W A 2 0 0 1

MESYUARAT PENGARAH-PENGARAH & PEGAWAI-PEGAWAI KANAN JABATAN PERKHIDMATAN HAIWAN MALAYSIA DI PAN PACIFIC HOTEL (Gambar 1, 2, 3 & 4)

4

S O R O T A N P E R I S T I W A 2 0 0 1

MAJLIS JAMUAN MAKAN MALAM KERAJAAN NEGERI SABAH & KETUA PENGARAH JPH – Mesyuarat Pengarah-Pengarah & Pegawai-Pegawai Kanan Jabatan Perkhidmatan Haiwan Malaysia. (Gambar 1, 2, 3 & 4)

1

2

3

4

S O R O T A N P E R I

MAJLIS PELANCARAN PROMOSI MAKAN DAGING ITIK ANJURAN BERSAMA JPHPT & FAMA NEGERI SABAH DI MAKSAK LIKAS, KOTA KINABALU. (Gambar 1, 2, 3 & 4)

1

2

3

4

S O R O T A N P E R I

PAMERAN MERUPAKAN SALAH SATU AKTIVITI TAHUNAN YANG DISERTAI OLEH JABATAN. (Gambar 1, 2 & 3)

1

2

3

S O R O T A N P E R I S T I W A 2 0 0 1

HARI LADANG (Gambar 1 & 2) DAN PENGEMBANGAN (Gambar 1) JUGA MERUPAKAN AKTIVITI TAHUNAN JABATAN.

PROGRAM PENGEMBANGAN DI TAMBUNAN

